

Guia didàctica cultura de pau i convivència escolar positiva

Títol: Guia didàctica cultura de pau i convivència escolar positiva

© Educo (2024)

Es permet la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment sempre que s'esmenti la font i es faci sense finalitats comercials.

Equip d'Educació per a la Ciutadania Global

Coordinació: Carlos Vela Pizarro, Laura Álvarez, Alfonso León.

Producció: Israel García Bayón, Santiago García Mora, Mercè Gil Viñas, Mª Esther Gutiérrez Expósito, Marta Montesinos Fernández, Carmen Sanjuán Pertusa, Ana Belén Vega Badiola.

Correcció: Cálamo&Cran

Disseny: Eduard Altarriba

Fotografies: Arxiu d'Educo

Les fotografies utilitzades en aquest document només són il·lustratives i en cap cas no es pot deduir que reflecteixen el contingut.

Per obtenir més informació sobre els temes tractats en aquest document, poseu-vos en contacte amb educoc@educoc.org.

Agraïment a la **Xarxa d'Educadores i Educadors per a una Ciutadania Global (XECG)** i a tots els membres de la **Mesa de Coordinació i Aprenentatge del projecte «Educació per a la ciutadania global i aprenentatge-servei per a la promoció de la cultura de pau en la diversitat escolar»** per totes les aportacions a aquest recurs

FINANÇA:

Continguts

Introducció	5
Introducció a l'Agenda 2030	6
Els ODS	7
Què és la cultura de pau?	8
La cultura de pau als centres educatius	8
Habilitats i eines per a la resolució de conflictes	10
Què és la comunicació?	10
Com s'ha d'abordar la comunicació no violenta	11
Les competències emocionals o habilitats socioemocionals	13
Com es poden treballar l'educació emocional i les cures?	14
Viure en el teu entorn	14
Tenint cura de mons. Una proposta d'activitats per a una ciutadania global	15
Em cuido	18
Tècnica facilitadora d'atenció	18
«Jo valc molt i tu també»	19
“Ens coneixem”. “Superpoders”	20
Puzle anàlisi DAFO	23
Ens cuidem	27
Taller de jocs cooperatius	27
El club dels valents o grups d'ajuda per a la convivència	31
Defensores inclusives	36

«Enmovilizados»	42
Fer una biblioteca humana	43
Escoltem activament	46
Taller de creació de comunicació imaginativa	48
Cuidem el món en què vivim	50
Què són els drets humans i quina és la seva situació al món?	50
Mirada crítica al voltant dels drets humans - Convivència	54
Què s'amaga darrere del teu mòbil	59
Personatge imaginari de grup	62
Pistes per a l'avaluació i propostes de millora	65
Glossari de termes i sigles per categories	67
Ciutadania global	67
Cultura de pau i convivència	67
Emocions i convivència	67
Sigles	69
Referències	70
Referències sobre Educació per a una ciutadania global (ECG)	71
Referències sobre cultura de pau	72
Referències sobre la comunicació no violenta (CNV) a la xarxa	73

Introducció

La proposta que teniu a les mans va dirigida a qualsevol educadora o educador que vulgui treballar la convivència positiva i la cultura de pau des d'una perspectiva transformadora i de ciutadania global.

Aquesta guia, impulsada per la **Fundació Educació i Cooperació (EDUCO)**, una ONG compromesa amb els drets de la infància i, en particular, amb el dret universal a una educació de qualitat, ha estat elaborada per la **Xarxa d'Educadores i Educadors per a una Ciutadania Global (XECG)**, els integrants de la qual ens movem, principalment, en l'educació formal anterior a la formació universitària i coincidim en una mirada d'escola transformadora que travessa no només el currículum, les línies metodològiques o les relacions entre els membres de la comunitat educativa, sinó la pròpia cultura de centre i la seva obertura i connexió amb l'entorn, amb el qual somia, dissenya i proposa els canvis necessaris per a un altre món possible, amb un horitzó de justícia i sostenibilitat per a la vida. La guia forma part

del projecte «Educació per a la ciutadania global i aprenentatge-servei per a la promoció de la cultura de pau en la diversitat escolar», subvencionat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) i convocat el 2023.

La guia presenta una estructura tripartida: cultura de pau i convivència positiva, habilitats i eines per a la resolució de conflictes i una proposta d'activitats per dur a terme a les aules. La inclusió, l'equitat de gènere, l'educació en el respecte, la diversitat i la sostenibilitat,

i la cura de la vida apareixen de manera transversal en tots els apartats.

Aquesta caixa d'eines està pensada per fer-la servir a l'aula¹, des de qualsevol matèria o assignatura, en propostes individu-

Partim del marc i context actual:

des de les claus internacionals ([Nacions Unides](#), [ODS](#), [UNESCO](#)), però també des de l'estratègia europea (Declaració de Dublín) i les pròpies [LOMLOE](#) i [LOPIVI](#), ancoratge curricular del nostre treball d'aula.

¹ Orientada als darrers cursos d'Educació Primària (5è i 6è) i 1r i 2n d'ESO, tot i que el docent podrà adaptar-la a les necessitats dels seus grups i cursos.

als o interdisciplinàries. Podeu inspirar el projecte de convivència del centre, encara que aspiiri a crear una cultura de pau que sigui present en tots els àmbits de l'escola.

Les activitats apareixen estructurades en tres blocs: **"Em cuido"**, **"Ens cuidem"** i **"Cuidem el món en què vivim"**. Trobareu, primer, unes recomanacions i uns suggeriments per abordar la inclusió i la diversitat en el seu desenvolupament. Es poden treballar tots, però també se'n pot flexibilitzar el desenvolupament seleccionant aquells que s'adaptin millor al grup amb què es duran a terme, tenint sempre en compte que aquesta selecció inclogui activitats dels tres apartats.

En la presentació de cada activitat en veureu una àmplia descripció, que inclou la franja d'edat, el nombre de sessions, la tipologia, la temàtica i l'àmbit, l'objectiu principal i altres objectius, la connexió amb els ODS² i temes transversals com els d'equitat de gènere, interculturalitat i sostenibilitat, així com la seva possible vinculació a assignatures, àmbits i competències. S'hi inclouen també recursos i materials per al docent.

Hem combinat, en la diversitat de tipologies de les activitats presentades, projectes com ara «Defensores inclusives» o «Biblioteques humanes», amb dinàmiques, jocs i debats, adaptats al desenvolupament de les sessions de classe, amb altres que estableixen rutines, fonamentals per experimentar els petits canvis que ens portaran a transformar en profunditat les nostres relacions i els nostres espais. A aquest grup pertanyen el diari d'aula i la pràctica de la tècnica d'atenció.

Les pistes per a l'avaluació i les propostes de millora serviran per a una activació efectiva dels reptes proposats al llarg del document. Saber on ens trobem i cap on volem caminar és crucial per emprendre qualsevol ruta. Tingueu cura dels processos. Són part de la transformació global.

El glossari pretén ser un suport per dialogar, entenent-nos i reconeixent-nos en les paraules. Veureu que està organitzat per temes.

Introducció a l'Agenda 2030

L'any 2015, 195 països membres de l'ONU van aprovar l'Agenda 2030, un pla d'acció global que fomenta la construcció d'un planeta, una societat i una economia més inclusius i sostenibles. El seu objectiu és donar resposta als grans reptes mundials: la pobresa, la fam, la desigualtat, la degradació ambiental, el canvi climàtic o la manca de desenvolupament sostenible.

² ODS 4, 5 i 16.

Els ODS

Per tal d'aconseguir els objectius de l'Agenda 2030, es van fixar 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS), que, a la vegada, proposen 169 metes ambientals, econòmiques i socials. Entre les seves finalitats hi ha les de promoure l'acció climàtica, la pau i la transparència, posar fi a les desigualtats econòmiques, educatives i per motius de gènere, etc.

Aquesta guia recull la feina duta a terme per contribuir a la consecució de tres d'aquests objectius: ODS 4, ODS 5 i ODS 15. Cadascun d'aquests objectius es resumeix a continuació.

ODS 4: Educació de qualitat

Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.

L'educació de qualitat és necessària per reduir les desigualtats i trencar el cercle de la pobresa. Resulta imprescindible, per tal d'adquirir els objectius plantejats a l'Agenda 2030, assolir la igualtat de gènere, tenir una vida més saludable i sostenible i fomentar la tolerància entre les persones i el desenvolupament de societats més pacífiques.

Aquest objectiu planteja aconseguir, abans del 2030, que tots els nens i les nenes puguin accedir a una educació primària i secundària gratuïta, que elimini les disparitats de gènere i riquesa, i assolir, universalment, una formació professional assequible i una educació superior de qualitat.

ODS 5: Igualtat de gènere

Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i nenes.

Aquest és un dret humà fonamental, necessari per crear una societat pacífica, sostenible i sana en tots els seus àmbits, com ara la promoció de la salut, l'educació, la reducció

de la pobresa i la protecció i el benestar de nenes i nens.

Malgrat alguns dels avenços aconseguits a nivell mundial durant les darreres dècades, persisteixen grans obstacles per a la consecució d'aquest objectiu, com ara la violència i l'explotació sexual, el repartiment desigual del treball domèstic, la discriminació en els càrrecs públics, etc.

ODS 16: Pau, justícia i institucions sòlides

Promoure societats justes, pacífiques i inclusives.

La pau, com a eradicació de qualsevol forma de violència, és essencial per al desenvolupament social i econòmic mundial. Actualment, perduren múltiples formes de violència en conflictes armats, però també en la nostra societat més propera es vulnereu els drets individuals, a través de la violència sexual, la delinqüència, l'explotació, la tortura, etc.

L'ODS 16 proposa «promoure societats pacífiques i inclusives, facilitar l'accés a la justícia per a tota la població i crear institucions eficaçes, responsables i inclusives a tots els nivells. Les persones de tot el món han de viure lliures de la por a qualsevol forma de violència i sentir-se segures en el seu dia a dia, sigui quin sigui el seu origen ètnic, religió o orientació sexual».

Què és la cultura de pau?

L'Assemblea General de les Nacions Unides la defineix com «un conjunt de valors, actituds, comportaments i modes de vida que rebutgen la violència i prevenen els conflictes, i que incideixen en les seves arrels mitjançant el diàleg i la negociació entre individus, grups i estats».

És un procés gradual i permanent dels grups socials en què, de mica en mica, s'instaura allò que alguns autors anomenen «una pau imperfecta», encaminada al reconeixement de les realitats, pràctiques, accions pacifistes i les seves capacitats per actuar i transformar el seu entorn més proper, i que possibilita l'anticipació i la gestió dels possibles conflictes futurs.

Per aquest motiu, la pau té un enfocament

holístic i transformador, atès que mira de buscar una harmonia, un equilibri tant al nostre interior com en les nostres relacions amb els altres, en les relacions interpersonals properes, així com en els reptes socioambientals globals que ens interpel·len: el desarmament i la fi de la guerra, el desenvolupament equitatiu dels pobles, la protecció i conservació del planeta, els drets humans, les desigualtats i la discriminació, la interculturalitat, la coeducació, la inclusió...

La cultura de pau als centres educatius

La cultura de pau és una dimensió transversal que es caracteritza, especialment a l'escola, per la promoció de la convivència i la participació sostinguda per valors bàsics de llibertat, justícia social, democràcia, respecte, tolerància i solidaritat, i que cerca la prevenció i la resolució positiva de conflictes alhora que desenvolupa actituds, comportaments i estils de vida que fomentin els drets humans.

Hem d'aconseguir que l'escola sigui un espai atractiu, acollidor, segur, que possibiliti desenvolupar el projecte de vida dels qui la integren. D'aquesta manera, l'educació per a la pau afrontarà els conflictes actuals i futurs, recuperarà els valors fonamentals de

la humanitat, necessaris per al desenvolupament integral de les persones que viuen en comunitat, i garantirà una educació inclusiva, equitativa i de qualitat.

La convivència positiva és aquella que es construeix dia a dia, valent-se d'accions encaminades a millorar les relacions interpersonals i establint mitjans que previnguin els conflictes o que permetin gestionar-los adequadament.

A més, el treball de la convivència s'ha d'abordar des de la perspectiva dels drets humans, la qual cosa exigeix superar la mera transmissió d'informació «sobre» el seu contingut per poder plantejar una

educació «per a» i «en» els drets humans, contextualitzada en el nostre entorn més proper. Tothom té dret a viure dignament, en un espai on les cures se senten i es practiquen en un ambient de justícia social i igualtat. Cal preguntar-se si a les aules es respecten i es promouen aquests drets, quin lloc ocupen al currículum i com són presents en l'organització i en la planificació de la vida quotidiana al centre.

La llei aposta per la lluita contra la discriminació i l'exclusió.³ Cal anteposar les cures

a la violència, mitjançant la identificació de les diferents formes de violència⁴ (directa, estructural i cultural) presents a les nostres escoles. Per això, seria convenient que a tots els centres es comptés amb un observatori de la qualitat de la convivència, integrat per representants de tota la comunitat. La XECG impulsa la transformació cap a una convivència més justa, democràtica i inclusiva, cosa que comporta una transformació educativa que permet que tot el nostre alumnat es converteixi en ciutadania crítica, activa i constructiva.

³ Protocols:

Catalunya: [Protocol d'actuació davant de qualsevol tipus de violència; Circuit d'actuació davant de qualsevol tipus de violència](#)

Andalusia: [Protocols d'actuació i intervenció davant de situacions d'assetjament escolar, ciberassetjament, maltractament infantil, violència de gènere en l'àmbit educatiu, identitat de gènere o agressions cap al professorat o personal no docent](#)

País Basc: [Guía de actuación en los centros educativos de la CAPV ante el acoso escolar](#)

Galícia: https://www.edu.xunta.gal/centros/ceebarcia/system/files/PROTOCOLO%20ACOSO%20ESCOLAR_0.pdf/

Madrid: <https://www.comunidad.madrid/servicios/educacion/protocolos-acoso-violencia>

⁴ Se'n poden veure les definicions a <https://rap.education/es/conocimiento-de-fondo/violencia/>

Habilitats i eines per a la resolució de conflictes

Crear un ambient propici per resoldre problemes de convivència, en què es promogui l'autoestima, la confiança, el respecte, la comprensió i la comunicació, és l'eina essencial per a la resolució pacífica de conflictes, així com per educar l'alumnat en aquestes actituds, oferint-li recursos, estratègies i habilitats per afrontar els conflictes de manera no violenta i conciliadora. Això s'ha de treballar sistemàticament en totes les matèries, de manera transversal i en tots els moments de la vida quotidiana sorgits a la comunitat educativa. Es tracta d'un pla de vida.

Propiciant la participació de l'alumnat en la gestió de conflictes i en el suport als companys/es davant d'aquests conflictes, els/les alumnes han de generar un sentit de pertinença cap a la proposta i l'activitat, que els farà sentir-se implicats i compromesos.

Què és la comunicació?

La comunicació és una de les competències més apreciades, ja que facilita a les persones la comprensió d'elles mateixes i dels altres. Això contribueix a construir relacions positives i a facilitar la coordinació i la fluïdesa en les relacions humanes, a accelerar processos en les tasques que s'han de dur a terme i aconseguir els objectius prèviament establerts, mitjançant l'ús de diversos canals, com ara la comunicació cara a cara, escrita, gràfica o digital, entre d'altres. Una comunicació fluida genera un ambient agradable i evita conflictes i malentesos.

Entre els obstacles principals que es presenten en la comunicació s'inclouen: les barreres lingüístiques, atès que les divergències pel que fa a vocabulari i significat

poden provocar confusions comunicatives; els aspectes no verbals, com ara el to, els gestos i la postura, que es poden interpretar de maneres diverses; el soroll ambiental, que dificulta la transmissió del missatge; i les diferències culturals, que influeixen en la manera com es perceben i s'entenen els missatges. A més, factors personals com ara els prejudicis, les emocions i la manca d'atenció també poden entorpir la comunicació efectiva entre individus.

Hi ha diversos estils de comunicació que reflecteixen les diverses maneres en què les persones interaccionen. Els principals són quatre: passiu, agressiu, passiu-agressiu i assertiu. Cadascun d'aquests estils es pot manifestar de manera verbal, no verbal o escrita.

D'altra banda, escoltar és un acte conscient, voluntari i lliure que exigeix una disposició genuïna. Implica acostar-se a l'altre, obrir-se a la seva veu i fer-se vulnerable davant de les seves inquietuds.

L'escolta activa és una habilitat essencial en la comunicació efectiva. Si vols aprendre en què consisteix, pots consultar l'activitat 4.2.7 Escoltem activament.

Com s'ha d'abordar la comunicació no violenta

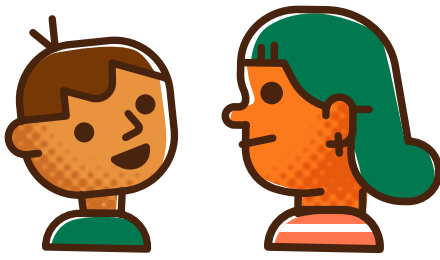
La comunicació no violenta (CNV) se centra en quatre elements clau: observar sense avaluar, identificar i expressar sentiments, assumir la responsabilitat dels nostres propis sentiments i fer peticions conscients als altres per enriquir les nostres vides.

En la CNV ens limitem a parar atenció a les observacions, els sentiments, les necessitats i les peticions. Serem empàtics amb l'interlocutor perquè s'expressi plenament abans de desviar la nostra atenció cap a solucions o cap a la satisfacció de les peticions.

És fonamental reconèixer que ens podem permetre ser vulnerables i escoltar la paraula «no» sense interpretar-la com un re-

buig personal. Les persones aconsegueixen superar els efectes paralitzants del dolor psicològic quan estableixen un contacte prou profund amb algú que és capaç d'escoltar-les amb empatia.

L'aplicació més crucial de la CNV rau en la manera com ens tractem a nosaltres mateixos. Quan cometem errors, podem fer servir el procés de dol i perdó cap a nosaltres mateixos per veure cap on podem créixer, en lloc de quedar-nos atrapats en judicis moralistes. En avaluar les nostres conductes en termes de necessitats insatisfetes, l'ímpetu per fer un canvi no procedeix de la vergonya, la culpa, la ira o la depressió, sinó d'un autèntic desig de contribuir al nostre benestar i al dels altres.

COMUNICACIÓ NO VIOLENTA

Component 1

OBSERVACIÓ

- Observem què passa en una situació determinada: què diuen i què fan els altres.
- No incorporem judicis ni avaluacions. Vigilem les crítiques.
- Les observacions han de ser específiques; per exemple: «Hank Smith no ha marcat un gol en vint partits», en lloc de «Hank Smith juga malament a futbol».

Component 2

SENTIMENT

- Valorem quina emoció ens produeix aquesta situació.
- Quins sentiments ens genera.
- Com em sento: dolgut, espantat, alegre, divertit..?
- Necessitem identificar de manera clara i precisa les nostres emocions perquè ens resulti més fàcil connectar amb els altres.

Component 3

NECESSITAT

- Els judicis, les crítiques, els diagnòstics i les interpretacions que fem dels altres són expressions de les nostres pròpies necessitats i valors.
- Si es percep una crítica, la resposta automàtica és l'autodefensa o el contraatac. Com més directa sigui la connexió entre els nostres sentiments

Component 4

PETICIÓ

- Farem la petició de la manera més concreta i específica possible.
- Cal ser assertiu i que es percebi que la finalitat de la petició està orientada a una millora del propi benestar.
- Mirem d'evitar les expressions vagues, abstractes o ambigües, i utilitzem un llenguatge positiu per fer saber als altres el que volem d'ells. Així serà més probable que ho aconseguim.

Les competències emocionals o habilitats socioemocionals

Les competències emocionals o habilitats socioemocionals són una sèrie de qualitats que formen part de qualsevol ideari que estudiï la possibilitat de millorar o potenciar el benestar integral de les persones:

Consciència emocional: promou els processos d'autoconeixement, autoestima i autocura, i possibilita saber sobre les emocions que afecten les nostres relacions i els nostres aprenentatges.

Habilitat social: es tracta de saber com ens relacionem i què dificulta el nostre tracte interpersonal.

Autonomia emocional: ens ensenya a ser responsables amb les nostres decisions i a afrontar la nostra manera particular de pensar i els reptes des de la nostra pròpia creativitat i compromís.

Regulació emocional: proposa un treball específic de gestió emocional.

L'educació emocional s'ha d'entendre com un entrenament que cal mantenir al llarg de tota la vida, com qualsevol altra pràctica d'aprenentatge.

Una emocionalitat positiva, un bon vincle entre els agents implicats en l'educació, protegeix i garanteix un clima òptim en els processos formatius.

Per tal que es pugui generar la capacitat reflexiva de la metacognició, d'aprendre a aprendre, cal un clima segur dins de la comunitat educativa. Atendre l'alumnat, en aquest sentit, implica utilitzar eines pròpies del benestar emocional i ensenyar-lo a practicar-les.

Com es poden treballar l'educació emocional i les cures?

Carol Gilligan (2013) destaca que la cura ha lluitat per revelar els mecanismes que oculten el sentir més íntim de les persones i les aboca a una situació hipòcrita. Segons l'autora de la teoria de l'ètica de la cura, treure a l'exterior la cura i l'empatia és l'alliberament més radical de la història de la humanitat.

L'educació emocional proposa la col·laboració entre tots els agents de l'educació. Aquesta comunitat és, per ella mateixa, l'eina activa que proporciona la cura de les persones. Podem entrenar-nos en l'habilitat d'entendre el punt de vista de les altres persones: les seves necessitats, els seus ritmes, els seus interessos i la seva mirada. Cada persona és única i té un component creatiu propi que ha de ser escoltat.

Viure en el teu entorn

Conviure és viure amb els altres, és una experiència, un projecte. Desenvolupar accions per treballar junts, aprendre i oferir un canvi, una millora o un benefici en l'entorn on vivim és la millor manera d'aprendre a conviure.

Per això, és una gran oportunitat proporcionar a l'alumnat situacions d'aprenentatge en què hagi de desenvolupar un servei a la comunitat en el nostre entorn, de manera solidària. D'aquesta manera, l'alumnat adquireix valors i actituds per a la convivència. Aquesta tasca es duu a terme mitjançant els projectes d'aprenentatge-servei (ApS), que podeu trobar al portal de la XARXA Espanyola d'Aprenentatge-Servei.

Tenint cura de mons. Una proposta d'activitats per a una ciutadania global

Tenint cura de mons és una proposta didàctica per abordar la cultura de pau i la convivència positiva a les aules.

Posar la vida al centre és la nostra resposta als reptes i desafiaments que enfrontem com a humanitat.

L'acte de cuidar comença per un mateix. És per aquest motiu que el primer bloc d'activitats porta per títol «Em cuido». Vivim junts, convivim i aprenem a cuidar els uns dels altres, descobrint la nostra interdependència i ecodependència. Hem anomenat el segon bloc «Ens cuidem». El nostre petit món local forma part d'un altre món molt més gran, la qual cosa ens converteix en ciutadania global. «Cuidem el món en què vivim» és la denominació del tercer bloc.

La cura passa per la inclusió de totes les persones. Per això, les activitats que es proposen han estat pensades des d'un enfocament inclusiu que fomenti la participació i l'aprenentatge de tot l'alumnat. En cas de necessitar un grau més alt de personalització, a causa de les necessitats, capacitats o característiques diverses de l'alumnat, suggerim algunes orientacions generals, vàlides per a la majoria d'elles⁵:

- **Donar suport a l'alumnat amb diversitat en l'àmbit de la cognició:** facilitar la recepció de la informació per diferents canals sensorials, simplificant i concretant el contingut quan sigui necessari. Es poden utilitzar suports visuals de comunicació alternativa, com els pictogrames, per tal d'anticipar els conceptes. En tasques extenses són útils les bases d'orientació amb els aspectes principals que cal tenir en compte o els passos que cal seguir per fer-les, reforçades amb imatges i exemples concrets.

⁵ Alguns recursos que es poden fer servir per adaptar les activitats:

[Lectors de text gratuïts](#) (Change Dyslexia, octubre 2018). [Aplicació per adaptar textos a lectura fàcil](#) (entre espanyol d'accessibilitat cognitiva). [Fonts recomanades sobre la dislèxia](#) (accedeME)

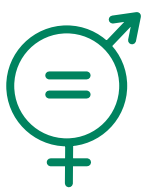

- **Oferir suport a alumnes amb altes capacitats:** es pot valorar accelerar el ritme de la realització de l'activitat, ampliar els sabers implicats o establir interconnexions amb altres continguts treballats.
- **Proporcionar suport a l'alumnat amb dificultats en l'àmbit emocional, el pensament o la regulació de la conducta:** generar espais tranquils i acollidors per a la realització de les activitats, que permetin el moviment quan l'alumne ho requereixi, però que el mantinguin participat de l'activitat. Adaptar la temporalització de l'activitat, fragmentant-ne la durada si es considera necessari
- **Proporcionar assistència a l'alumnat amb dificultats concretes en l'àmbit de l'aprenentatge, per exemple, amb trastorn d'aprenentatge en la lectura i l'escriptura:** fer-lo participar oralment i assegurar-nos de la comprensió prèvia de les activitats, també verbalment. Fraccionar aquelles activitats que siguin molt llargues i proporcionar activitats de descans si mostren cansament o desmotivació. Si cal, permetre les pauses i el moviment per l'espai. Utilitzar una tipologia de lletra facilitadora de la lectura, com ara Opendyslexic, i evitar la grafia cursiva. Sempre que sigui possible, facilitar el material escrit en format digital amb opció de transformar el text a veu o a la inversa. Aportar esquemes visuals o mapes conceptuals que concretin i sintetitzin la informació.

La cultura de pau i la convivència positiva són els temes centrals del desenvolupament de la proposta didàctica, però hi ha una sèrie de claus que la travessen tota. A continuació, es mostren alguns suggeriments que cal tenir presents:

- **Interculturalitat.** Es proposa l'anàlisi de casos reals de diferents cultures, en què es destaquin situacions de discriminació que hagin tingut lloc en diferents contextos culturals i en diferents parts del món. Per tal de fomentar el respecte per la diversitat cultural, es recomana incloure l'exploració de costums, tradicions i formes de vida de diferents cultures representades a l'escola, a fi de promoure l'enteniment i el respecte mutu. És important no passar per alt la realització d'activitats d'intercanvi cultural, com ara tallers o activitats, en què els estudiants comparteixin aspectes de les cultures pròpies o investiguin i presentin sobre cultures que no coneixen, per tal d'enfortir el sentit de comunitat i respecte per la diversitat.

- **Equitat de gènere.** em d'incorporar la perspectiva de gènere a les anàlisis, incloent-hi models i referents diversos, identificant situacions de discriminació i fent conscient l'alumnat de com les dinàmiques de gènere afecten aquestes situacions. Això inclou la identificació d'estereotips de gènere i com afecta la violència o la discriminació dins de l'entorn escolar. Partint d'això, cal animar els estudiants a dissenyar solucions que promoguin la igualtat i la diversitat de gènere, i fer-los reflexionar sobre l'impacte del patriarcat, en el sentit de com les actituds

masclistes afecten les relacions interpersonals i la convivència escolar, i com la igualtat de gènere és fonamental per a una convivència pacífica.

● **Sostenibilitat.** És important que l'alumnat consideri l'impacte ambiental de les seves propostes. S'ha de fomentar la creació de solucions sostenibles tant des del punt de vista ambiental com en la manera com ens relacionem i convivim amb els altres, explorant de quina manera la igualtat i la inclusió són essencials per al desenvolupament sostenible d'una societat equilibrada amb el seu entorn i conscient de la limitació dels recursos naturals.

Recordeu que es poden treballar totes les activitats, però també és possible flexibilitzar-ne el desenvolupament seleccionant aquelles que s'adaptin millor al grup amb què es duren a terme, tenint sempre en compte que en aquesta selecció s'incloguin activitats dels tres blocs.

En la presentació de cada activitat en trobareu una àmplia descripció, que inclou la franja d'edat, el nombre de sessions, la tipologia, la temàtica i l'àmbit, l'objectiu principal i altres objectius, la connexió amb els ODS6 i temes transversals amb la seva possible vinculació a assignatures, àmbits i competències. S'hi inclouen també recursos i materials per al docent.

En tot cas, la contribució principal que volem fer a totes les persones que posin en

pràctica aquesta proposta és visibilitzar amb el seu alumnat la transformació de l'espai i de les relacions interpersonals que té lloc, donant veu i participació als estudiants.

Ens agradaria que, més enllà del nombre d'activitats que tireu endavant, fonamentalment, poseu la mirada en el que passa mentre les feu: cuideu les paraules, els gestos, els temps, l'escolta.

Tots aprenem de tots. En la transmissió del saber i del ser, el com importa. Visibilitzeu els canvis petits o grans que es vagin produint a l'aula. Gràcies per treballar per la convivència positiva i la cultura de pau en la vostra comunitat educativa.

Cada contribució ajuda a construir l'horitzó de pau que somiem.

Em cuido

Tècnica facilitadora d'atenció

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: 10 min diàriament.

Tipologia: pràctica, experiencial.

Temàtica | Àmbit: autocura.

Objectiu principal: activar la concentració.

Objectius:

- Aprendre a inhibir l'estrès.
- Prendre consciència corporal.
- Aprendre a concentrar-se.

ODS relacionats i temes transversals:

4 - Educació de qualitat

Àrees curriculars | Competències: Competència personal, capacitat d'autoobservació, regulació emocional i creativitat. Aprendre a aprendre estratègies creatives.

Descripció: proposem començar la jornada i les activitats amb una tècnica de mindfulness, de «centrament» de l'aquí i l'ara, que consisteix a proporcionar un estat corporal relaxat que millori l'atenció de les persones del grup.

Seqüència d'activitats:

És una explicació recurrent: l'activitat es desenvolupa en 10 min. Totes les persones es col·loquen dempeus, formant un cercle, i el docent ajuda a possibilitar una respiració conscient que proporcioni una relaxació en quatre passos.

1. Situar-se tot el grup dempeus, formant un cercle.
2. Mantenir la columna recta, amb els genolls lleugerament flexionats, els braços solts als costats del cos. Relaxar les espatlles i el coll.
3. Prendre consciència que la mandíbula ha d'estar distesa i la boca lleugerament salivada. Preferentment, col·locar la llengua al paladar.
4. Començar a respirar lentament i profundament, comptant la inspiració en quatre temps i expirant en el doble de temps. La respiració es pot allargar amb l'entrenament, a cinc temps, a deu, i així successivament.

Aquesta activitat, una vegada introduïda i sistematitzada, es farà diàriament. Quan hi ha una rutina i la dinàmica està interioritzada, és a dir, quan es fa sistemàtica, es pot introduir algun element d'introspecció nou. Proposem al professorat demanar una paraula significativa, o emoció, que s'ha de comunicar en veu alta al grup de participants.

Materials | Espai: no cal material específic.

«Jo valc molt i tu també»

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: una sessió de 50 min.

Tipologia: dinàmiques de grup per al desenvolupament personal i la cohesió de grup.

Temàtica | Àmbit: autoestima, diversitat.

Objectiu principal: desenvolupar l'autoestima de cada alumne/a i promoure la cohesió del grup com a primer pas per assolir una bona convivència.

Altres objectius:

- Reconèixer i valorar qualitats personals que faciliten la convivència.
- Millorar el clima de la classe, la convivència, les bones relacions entre companys i companyes.
- Treballar les habilitats socials.

ODS relacionats i temes transversals:

educació de qualitat, educació per a la convivència i la pau, igualtat de gènere.

Àrees curriculars | Competències: lingüística, social i ciutadana, educació en valors, aprendre a aprendre.

Descripció: proposem dinàmiques de grup senzilles per fer veure a l'alumnat la seva vàlua personal, les seves potencialitats, per aconseguir un clima de convivència positiu al grup classe. Si us plau, no us penseu que els vostres alumnes (tinguin l'edat que tinguin) passaran de les activitats perquè els puguin resultar carrinclones, i no tingueu por de l'enrenou, forma part del clima distès que s'ha de crear per anar fomentant aquesta confiança en els nois i noies, oferint-los l'oportunitat de fer altres activitats menys reglades.

Organització de grups i espais: combinarem activitats en gran grup amb altres agrupaments que es puguin desenvolupar dins de l'aula, apartant el mobiliari quan l'activitat ho requereixi o compaginant l'espai de l'aula amb un espai obert sense mobiliari, com ara el pati de l'esbarjo, la sala multiusos o el pavelló d'educació física.

Seqüència d'activitats:

Activitat 1 En una rotllana formada amb les cadires, asseguts, ens anirem presentant. El professorat comentarà que, després, ells hauran de presentar altres companys/es, perquè atenguin bé els qui vagin parlant.

Em dic (Santi) i soc una persona (alegre i m'agrada llegir - dir una o diverses qualitats personals positives i aficions).

Quan tot l'alumnat s'hagi presentat, passem a l'activitat següent.

Activitat 2 A l'atzar, llancem una pilota a un company/a i el presentem:

Ell o ella es diu (...) i és una persona (dir qualitats i aficions que aquesta persona ha comentat en la seva presentació personal i afegir-ne d'altres que li reconeguem).

Continuar fins a tornar a passar per tot el grup.

Com a variant, en lloc de passar-se una pilota, es pot passar un cabdell de llana o una corda, de manera que el primer en fer-ho n'agafi el cap i no el deixi anar, el segon també agafi la corda abans de llançar el rotlle a un altre company/a, i així successivament. En acabar, hauréu teixit una xarxa (cohesió de grup) en què valorem les qualitats dels altres.

Materials: a més de l'espai obert i les cadires, una pilota o un rotlle de corda i el material escolar personal i de l'aula.

Recursos per al professorat:

CASCÓN i MARTÍN (2002). **La alternativa del juego 1 y 2**. EDUPAZ – Ed. Catarata.
EDUCO. >>[Beneficios de las dinámicas de grupo en la escuela](#). (el blog de Educo)
ORIENTACIÓN-ANDÚJAR. >> [Dinámicas para fomentar la convivencia en el aula](#).
EDUCAREX. >> [Dinámicas de prevención](#).

“Ens coneixem”. “Superpoders”

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: dues sessions de 45 min.

Tipologia: dinàmiques de grup per al desenvolupament personal i la cohesió de grup.

Temàtica | Àmbit: autoestima, educació en valors.

Objectiu principal: valorar les nostres qualitats personals i les dels altres com a base per establir una bona convivència.

Altres objectius:

- Oferir i donar a conèixer models de persones que han contribuït, o contribueixen, a aconseguir relacions socials basades en la pau i la convivència.
- Desenvolupar en l'alumnat un conjunt d'estratègies i habilitats que ajudin a construir la convivència en grup: capacitat per al diàleg, esperit crític constructiu, respecte a la dignitat i l'opinió d'altres persones, empatia, esperit de col·laboració.
- Facilitar i desenvolupar estratègies o habilitats per afrontar conflictes de convivència.

ODS relacionats i temes transversals:

educació de qualitat, educació per a la convivència i la pau, igualtat de gènere.

Àrees curriculars | Competències: lingüística, social i ciutadana, educació en valors, aprendre a aprendre.

Descripció: la seqüència d'activitats que proposem cerca millorar la convivència del grup, donant a conèixer les nostres qualitats i les dels companys i companyes, així com de moltes altres persones que ens envolten i que poden servir com a model per entaular relacions interpersonals positives en el seu entorn. Es tracta d'aprendre a tenir comportaments i desenvolupar habilitats per relacionar-se adequadament i resoldre conflictes de convivència.

Organització de grups i espais: combinarem activitats en gran grup amb altres agrupaments. Com a espai podem utilitzar l'aula, però caldrà moure el mobiliari per fer la primera activitat. Es recomana fer-la en un espai obert.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Superherois i superheroïnes de la vida real.

1.1. Podem començar amb un joc de cohesió de grup. Cadires calentes: seiem en cercle a terra, més aviat separats. A cada ordre del dinamitzador (que alterna indicacions cap a la dreta i cap a l'esquerra), els que compleixen la consigna es desplacen avançant asseguts sobre el terra per ocupar algun buit lliure. «Si no compleixo la consigna, em quedo on soc; si la compleixo, em desplaço». El dinamitzador ordena: «Es mouran cap a la dreta els qui...»:

- Avui han dit bon dia en entrar a classe.
- Ahir no es van barallar amb ningú.
- Hagin compartit el material escolar, els apunts...
- Hagin explicat alguna cosa a algun company/a o l'hagin ajudat amb alguna cosa.
- No hagin insultat ningú.
- S'ho han passat bé a classe.
- Han treballat bé a la classe anterior.
- Han complert les normes de convivència.
- Altres (amplia, segons vulguis destacar comportaments desitjables per a una bona convivència).

Aquesta activitat ens farà riure i ens ajudarà a reflexionar sobre els comportaments que tenim en el dia a dia.

1.2. Coneixem algun superheroi o alguna superheroïna de la vida real? Quins són els seus poders? Què és capaç de fer per als altres?

Hem d'anar destacant la idea que tots som persones capaces de prevenir o d'enfrontar-nos a una situació difícil de resoldre, un conflicte quotidià que es plantegi en el nostre entorn familiar, escolar o social. Hem de pensar en una qualitat no associada a la força o al poder; al contrari, pensem en qualitats que facin feliços els altres, que ajudin a resoldre necessitats.

De manera complementària, també podem pensar en models de personatges històrics (Gandhi, Martin Luther King, Eleanor Roosevelt...) o actuals (Malala, Greta Thunberg...) que es preocupen per millorar la vida dels altres de manera significativa.

Hem de tenir present l'enfocament d'igualtat de gènere, tant en el moment d'assignar-nos qualitats personals com a l'hora de buscar models.

1.3. Pensem ara en persones que coneguem que fan molt per als altres (la nostra mare, pare, germans, amics, professors...). Quines són les qualitats que tenen que ens fan sentir bé? Que ens cuiden?, que tenen una bona relació amb nosaltres?, que ens poden ajudar a resoldre problemes?

Fem una llista d'aquestes qualitats i destaquem les que ens semblin més importants. Dinàmica 2-4-8 (treball cooperatiu): primer elaborem, en parelles, una llista de qualitats que considerem fonamentals en qualsevol persona per conviure amb els altres (almenys cinc). En grups de dues parelles, seguim ampliant la llista fins a vuit qualitats fonamentals i les definim amb poques paraules. Finalment, en grups de quatre parelles, les ampliem fins a deu i les ordenem de primera a desena (la primera és la més valorada).

Fem una posada en comú i definim aquestes qualitats.

Complementari: jugar a reconèixer-les. Cal descriure-les i esbrinar de quines qualitats estem parlant; o bé, plantejar situacions i reconèixer les qualitats posades en joc.

2a sessió: Nosaltres també ho podem ser.

2.1. Nosaltres també podem ser superherois i superheroïnes: què fem nosaltres per als altres? Què fem per tenir una convivència sana amb els altres?

Ens hem de plantejar quins són els nostres poders (qualitats). En què rau la nostra força? Només tenint coneixement de quines són les nostres qualitats podem per reconèixer-les, valorar-les i potenciar-les.

Ho il·lustrem amb exemples de situacions viscudes i qualitats posades en joc.

2.2. Creació d'un possible còmic o historieta en un foli dividit en 6 vinyetes: dibuixar i expressar amb paraules la situació viscuda i les qualitats (superpoders) desenvolupades.

Materials: a més de l'espai obert, tal com s'ha suggerit per a la primera activitat, possible ús d'internet per cercar models de personatges i el material gràfic necessari per fer el còmic o la historieta.

Recursos per al professorat:

CARRERAS I ALTRES (1995 1ª edició). **Cómo educar en valores. Materiales, textos, recursos y técnicas.** Narcea. Madrid.

FUHEM.: [>> Día Internacional de la Paz. Otros Recursos](https://www.fuhem.org/2019/09/16/dia-internacional-de-la-paz-otros-recursos/)

Puzle anàlisi DAFO

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: tres sessions de 45 min.

Temàtica | Tipologia | Àmbit: autoconeixement, observació.

Objectiu principal: analitzar conceptes positius i negatius personals al voltant d'un projecte o d'una situació de convivència.

Altres objectius:

- Identificar estratègies de canvi.
- Aprendre a comunicar les necessitats personals.
- Aprendre a expressar amb diferents formes de representació.
- Observar com encaixen les formes.

ODS relacionats i temes transversals:

educació de qualitat.

Àrees curriculars | Competències: autoconeixement, habilitats socials, estratègies creatives i formes de representació.

Descripció: explicarem el procés que suposa l'ús d'aquesta eina, basada en l'anàlisi de debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats (DAFO). La presentarem com un exercici d'autoconeixement o com una anàlisi aplicada a un projecte que hàgim fet; en tots dos casos, es desenvolupa la mateixa metodologia.

La tècnica DAFO té com a objectiu conèixer i observar l'estat d'una situació, per dur a terme una planificació de canvi estratègic personalitzat. L'anàlisi consisteix a identificar dos aspectes diferenciats, interns i externs, que, alhora, percebem com a positius i negatius.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Fase explicativa i informativa.

Què és una anàlisi DAFO?

- **Identificació de les debilitats internes:** són aquells aspectes i emocions que es consideren negatius o que no ens agraden de nosaltres mateixos i ens agradaria millorar.
- **Identificació de les fortaleces internes:** són els aspectes i processos que percebem com a conscients i de valor, de gran orgull per a la persona que els posseeix. Un cop identificades les debilitats internes, és possible que ja es puguin identificar les fortaleces, en contraposició a la fase anterior.
- **Identificació de les amenaces externes:** són els fets externs que ens produeixen por o angoixa, que dificulten la convivència. Es tracta de situacions que no depenen

de nosaltres, però hem de conèixer i abordar. Afecten negativament els processos personals i produeixen conflictes d'interessos.

- **Identificació de les oportunitats externes:** són els fets externs que poden afectar positivament els nostres interessos i que hem d'aprofitar. Les oportunitats externes poden generar un gran valor si estem disposats a esforçar-nos. Per exemple, es poden considerar les oportunitats tecnològiques al nostre abast o les relacions interpersonals. El producte final és l'anàlisi que s'obtindrà de la situació estudiada en el grup o de cada alumne.

El producte final és l'anàlisi que s'obtindrà de la situació estudiada en el grup o de cada alumne.

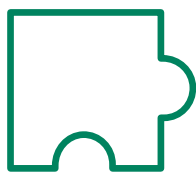
2a i 3a sessions: Desenvolupament.

En la fase de desenvolupament és important que ens adaptem a l'edat dels participants; així doncs, podem començar donant les instruccions per descriure únicament els aspectes positius i negatius de cada assumpte, ja sigui per al DAFO personal o temàtic. Posteriorment, els agruparem en interns, que depenen de nosaltres, i externs, que depenen de les circumstàncies o de l'entorn.

Desenvolupament de les possibles especificitats

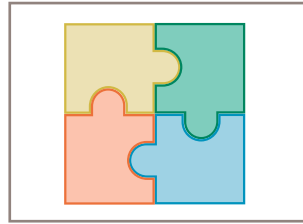
- Farem una anàlisi personal i enumerarem els aspectes descrits fent servir la plantilla d'alguna aplicació digital, com ara Canva. El dinamitzador pot crear disparadors reflexius: en què creus que ets hàbil? Quines situacions et poden generar més dificultat? Et canses d'una activitat massa de pressa? Rius amb facilitat? T'enfades habitualment?
- Farem una anàlisi de projecte. Exemples de temàtiques: «El meu grup classe», «La convivència en l'esbarjo», «El públic familiar en les competicions esportives», «La meva comunitat escolar».

Es pot lliurar la plantilla ja feta o bé, si la franja d'edat dels participants ho permet, podem proposar que creïn una imatge. En equips de tres persones es dissenyarà una forma de tipus puzzle, extraïble i encaixable, que posteriorment utilitzarem per representar l'anàlisi i el color decidit.

Explicaran i comunicaran al gran grup el color triat per a cadascun dels quatre aspectes i la forma decidida perquè tot el grup ho utilitzi i puguin tornar als grups petits i continuar amb l'anàlisi.

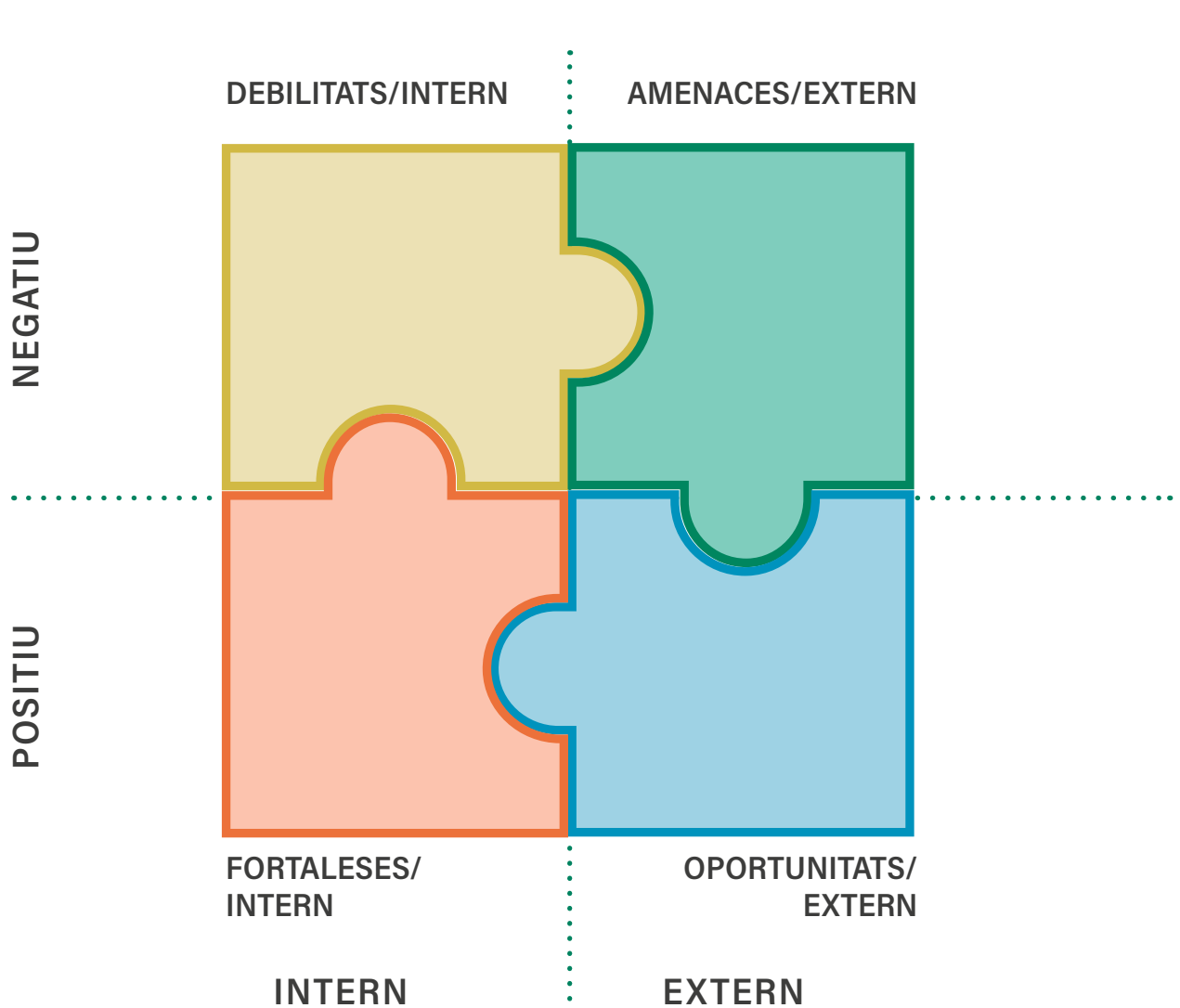
- Es dissenyarà en una mida gran perquè representi un gran mural proporcional a DIN A4 i es pugui fotocopiar. (Vegeu la imatge.)
- Cada petit grup analitza diferents aspectes DAFO. Per exemple, comencem amb les

fortaleses; representa una peça amb expressió escrita d'aquest aspecte i una altra peça amb una imatge que representi les indagacions en cada peça acordada. Les aportacions dels grups es posen en comú en forma d'expressió oral amb el suport gràfic de les vuit peces construïdes.

e. Totes les peces formaran una creació gràfica de mural. Amb aquesta creació visual es genera un torn de discussió en què es mouen les peces de cada petit grup perquè cadascuna formi part del seu aspecte: fortaleces, debilitats, oportunitats, amenaces.

f. Fase de reflexió: aquesta creació visual ha d'evolucionar i revisar-se al llarg del curs. S'hi afegiran aspectes, es rectificaran paraules i es reconsiderarà tot allò que sumi al tema tractat.

SITUACIÓ D'UN PLA DE PROJECTE - Un grup d'adolescents d'un centre escolar pensa a crear un grup d'ajuda per a alumnat que pateix assetjament escolar, per a l'alumnat del mateix centre i dels centres propers. Per fer-ho, han de reflexionar sobre les seves debilitats, fortaleeses, oportunitats i amenaces.

DEBILITATS/INTERN

El nostre local de reunió és molt petit.
No som gaire coneguts i tampoc no coneixem gaire gent.
És possible que no puguem ajudar totes les persones que necessiten ajuda.
No tenim una gran disposició econòmica en cas de necessitar ajuda d'un professional.
Fa poc temps que ajudem els altres.

AMENACES/EXTERN

Tenir la mateixa edat que les persones que necessiten ajuda.
Les persones que necessiten ajuda pot ser que recorrin a nosaltres perquè no s'atreveixen a demanar ajuda o no ens veuen capaces de proporcionar-la.

Som conscients que hem de promocionar el bon tracte.
Coneixem bé les llengües oficials i també l'anglès i el francès (en cas que vingui algun immigrant, que solen necessitar ajuda).
Som un grup mixt d'ajuda tant per a noies com per a nois.
Confiam en la nostra bona preparació sobre drets humans, CNV, ajuda entre iguals, bona autoestima...
Estem ben preparats i preparades en escola activa.

Podem contactar amb l'alumnat que té problemes per WhatsApp; així tindran la nostra atenció les 24 hores.
Tenim molt en comú amb les persones que poden demanar la nostra ajuda.
Treballem en equip.
No tenim por dels agressors.
Defensem en grup.
Som l'únic grup d'alumnat que ofereix aquest servei d'ajuda.

FORTALESES/INTERN

OPORTUNITATS/EXTERN

Materials: ordinador, fotocopidora, aplicacions digitals, material de Plàstica: tisores, cartolines, llapis, retoladors, etc.

Recursos per al professorat:

[DAFO](#) (Junta de Extremadura)

[Análisis DAFO en Educación: un nuevo vaso comunicante con el mundo empresarial | UNIR](#)

Ens cuidem

Taller de jocs cooperatius

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: d'una a dues sessions de 50 min.

Tipologia: jocs cooperatius.

Temàtica | Àmbit: diversitat, inclusió, coeducació, educació per a la convivència i la pau.

Objectiu principal: facilitar espais lúdics on s'eduqui en valors per a la convivència.

Altres objectius:

- Potenciar la inclusió de tots i totes, rebutjant valoracions discriminatòries (àgils-maldes-tres, lents-ràpids, nens-nenes, etc.).
- Desenvolupar habilitats socials i estratègies per a la resolució de conflictes.
- Fomentar les relacions interpersonals, conèixer millor altres companys i companyes, cooperar i, així, millorar la cohesió del grup.
- Descobrir que hi ha altres maneres de relacionar-nos que no es basen en la competició, la violència, el domini o l'individualisme. Desenvolupar una actitud crítica respecte a la nostra manera de jugar i de relacionar-nos amb els altres, cercant altres maneres més d'acord amb una convivència positiva.

ODS relacionats i temes transversals: educació de qualitat, educació per a la convivència i la pau, educació en valors, igualtat de gènere.

Àrees curriculars | Competències: educació física, social i ciutadana, educació en valors, aprendre a aprendre.

Descripció:

Els jocs cooperatius són aquells en què tot l'equip persegueix una meta comuna i, per tant, ha de col·laborar per aconseguir-la. Es tracta que aprenguin a jugar i posin en pràctica actituds positives a l'hora de relacionar-se amb els altres: no es tracta d'incentivar la competitivitat, sinó la cooperació, l'ajuda, el reconeixement i la valoració de les aportacions dels altres, la superació en grup, el respecte, el desig de passar-s'ho bé amb els companys i les companyes, etc.

Cal tenir present l'enfocament inclusiu i d'igualtat de gènere de l'activitat a l'hora de formar equips i valorar les aportacions de tots els participants en el desenvolupament dels jocs.

Organització de grups i espais: treballarem en grups reduïts de 5-6 alumnes. Alguns jocs es poden desenvolupar a classe apartant el mobiliari, però és preferible dur-los a terme en un espai ampli sense mobiliari (com el pati de l'esbarjo, la sala multiusos o el pavelló esportiu).

Seqüència d'activitats:

Taller de jocs cooperatius:

Comencem dividint el grup en equips de 5-6 components. Tots els jocs es faran per equips, que es poden refer a meitat de la sessió o en passar d'una sessió a una altra. Aquesta mateixa formació d'equips la podem fer a través d'algun joc que asseguri l'heterogeneïtat dels seus components (per exemple, qualsevol variant de «la patata calenta», en què es passen un objecte mentre sona la música i, en aturar-la, qui tingui l'objecte passa a l'equip 1. Després, seguim jugant i el següent participant que es queda amb l'objecte passa a l'equip 2).

Tots els equips participen en la mateixa activitat lúdica simultàniament, de manera que podem anar explicant cada joc de manera successiva. Si no es disposa de prou material, cada equip podrà jugar a un joc diferent. En aquest cas, expliquem què cal fer en cada joc. Fins i tot es pot muntar una gimcana, amb tantes postes (parades) com jocs, i que cada equip comenci en una posta diferent i vagi avançant cap a les altres. En aquest cas, l'ideal és que es compti amb un dinamitzador en cada posta o que es faci una targeta on s'expliqui quina és la dinàmica del joc, perquè, quan l'equip arribi, la llegeixi i pugui saber com procedir (sota la supervisió del dinamitzador).

En finalitzar cada joc, es pot premiar cada equip amb un missatge o una part d'un missatge (paraules desordenades que formin un missatge, per exemple, de manera que, en acabar el taller, ordenin el text i el comentin amb els companys i companyes). Les frases poden ser com aquestes: «Cooperar és treballar juntament amb els altres per aconseguir una mateixa meta», «Nois i noies podem participar de la mateixa manera en qualsevol activitat», «Per establir una convivència positiva, cal comprendre els altres i posar-se al seu lloc».

L'activitat en conjunt pot concloure amb un simple col·loqui en què tots participin comentant com s'ho han passat, si s'han divertit amb les proves, quines actituds han sorgit i quines altres possibles proves cooperatives se'ns acudeixen.

Us proposem, tot seguit, alguns jocs cooperatius. Podeu trobar-ne molts més entre els recursos proposats; també podeu adaptar vosaltres jocs que conegueu fent-los cooperatius i, fins i tot, fer la proposta a l'alumnat perquè siguin ells mateixos els que proposin els jocs cooperatius.

Sabates velles. Tots els jugadors de l'equip es treuen les sabates i en fan una pila. Quan estan barrejades, els participants es tapen els ulls i cadascú ha de posar-se un parell de sabates que li vagin bé (siguin de qui siguin), una dreta i una esquerra. Si algú no troba sabates (potser perquè li van petites), s'haurà d'anar intercanviant les sabates amb els companys, fins a aconseguir-ne unes que li vagin bé. Ningú no es pot negar a donar una sabata que li demanin.

La tortuga gegant. Els participants han d'adoptar la postura de quatre potes, sota un matalàs, un llençol o un tros de cartró prou gran, de manera que puguin portar-lo

sobre les espatlles. El joc consisteix a moure's per tot l'espai que es designi o per un circuit senyalat, salvant obstacles sense perdre la «closca» de la tortuga.

Vaig al mercat. Els participants es col·loquen en rotllana. Un d'ells comença dient: «Vaig al mercat i compro (qualsevol objecte amb què es pugui executar una acció; una planxa, per exemple)». El participant següent repeteix la compra i l'acció, i n'afegeix una de nova.

Successivament, s'anirà ampliant la història amb més articles que es compren i més gestos que cal repetir. Es poden jugar un parell de rondes o iniciar el joc de nou amb una altra història, com ara «La meva tia va estar treballant de...». Es tracta de trencar estereotips sexistes.

Tots guanyen o tots perden. Es planteja un joc d'habilitat, o diversos, com pot ser el de llençar bitlles (es poden fabricar amb ampolles de plàstic i llançar pilotes de goma). Es tracta que tots els membres de l'equip llencin i facin caure el mateix nombre de bitlles; cal empatar. Si algun alumne en fa caure més o menys que el primer, s'ha de tornar a començar, fins que tots empatin. Si s'observa que algun alumne és una mica menys àgil, convé que sigui el primer de llançar i així tots els altres només l'hauran d'igualar, i no al revés.

Disfresses. Es tracta de vestir un membre de l'equip amb la roba dels altres components, seguint unes pautes donades per qui dirigeix el joc: «tot de blau», «res de botons», etc.

Cursa saltant per sobre del company/a. Es marca un circuit o camí que han de recórrer saltant sobre els companys/es, que s'ajupen o es col·loquen en posició de quatre potes, a terra, davant seu.

El centpeus. Es marca un camí o circuit. Els membres de l'equip es col·loquen un darrere l'altre units per les espatlles. A tots se'ls tapen els ulls, menys a l'últim de la fila, que, mitjançant cops a l'espatlla del company/a de endavant, indicarà cap a on s'ha de dirigir el centpeus, senyal que aniran passant endavant fins a arribar al primer, que serà qui giri a la dreta o l'esquerra. (Tocar les dues espatlles alhora significa avançar recte; pessigar les espatlles significa aturar-se; estirar enrere indica que han de retrocedir.) La idea és anar canviant la posició dels participants a la fila.

Els cantons. Els membres de l'equip es col·loquen en un cantó (o arbre, matoll, cercol d'educació física, etc.). Hi ha d'haver tants cantons com estudiants hi hagi, menys un o dos que romandran al centre. En sentir el senyal, tots han de canviar de cantó, i el que es trobava al centre i no tenia cantó podrà aprofitar per aconseguir-ne un.

Al bassal, a la riba. Es fa un cercle, amb una corda o guix, prou gran perquè a dins hi càpiguen tots els participants. A l'ordre d'anar al bassal, tothom ha d'entrar al

cercle. En sentir «A la riba!», han de sortir del cercle. L'ordre s'ha de donar cada cop més ràpid i s'ha d'intentar enganyar-los, per exemple, repetint dues vegades la mateixa ordre.

Batalla de quadrigues. Cada equip tindrà un conductor i la resta serà la quadriga de cavalls, que es mantindran units entrelaçant els braços. El conductor anirà agafant els cavalls del cinturó o dels pantalons i portarà una cinta o un mocador penjant d'una butxaca del darrere o de la cintura dels pantalons (lliure, no lligat). El joc consisteix que els cavalls intentin agafar les cintes que porten penjades els conductors de les altres quadrigues (carros) i que, en conjunt, evitin que prenguin la cinta al conductor. Els que perdin la cinta formaran part del carro que els ha capturat com a cavalls i intentaran seguir prenent cintes.

Activitats complementàries al taller

A partir del taller es poden plantejar a l'alumnat altres activitats complementàries, com ara la recopilació de jocs tradicionals, l'organització d'aquest mateix taller amb alumnat de cursos inferiors o el replantejament de jocs competitius per convertir-los en jocs cooperatius, entre d'altres.

Materials: guixos, mocadors per als participants, bitlles (ampolles de plàstic), pilotes petites, matalassos o cartrons grans, material divers d'educació física.

Recursos per al professorat:

>> [HERRADOR \(2012\). 101 juegos cooperativos. Wanceulem. Sevilla.](#)

>> [INTERED](#)

>> [VÍDEO DE JOCS COOPERATIUS.](#)

El club dels valents o grups d'ajuda per a la convivència

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: de cinc a sis sessions de 50 min.

Tipologia: constitució d'un grup de suport per a la convivència.

Temàtica | Àmbit: educació per a la convivència i la pau, resolució de conflictes, inclusió.

Objectiu principal: aprendre o desenvolupar qualitats, estratègies o habilitats per afrontar conflictes de convivència de manera pacífica. Adquirir habilitats d'assistència a companys/es que pateixen algun tipus de maltractament.

Altres objectius:

- Millorar el clima de la classe, la convivència i les bones relacions entre companys/es.
- Treballar les habilitats socials i els valors per a la convivència i la pau: desenvolupar capacitats per al diàleg, l'esperit crític i constructiu, el respecte a la dignitat i l'opinió d'altres persones, l'empatia, la col·laboració, l'ajuda, etc.
- Prendre consciència de situacions de discriminació o d'agressió cap a un mateix i cap als altres, interioritzar la necessitat d'afrontar aquestes situacions sense fer servir la força.
- Aconseguir actituds positives quotidianes que facin valer els nostres drets, alhora que es respecten els drets dels altres.
- Ser solidaris amb les persones que són víctimes d'algun tipus d'agressió, discriminació o maltractament. Defensar i ajudar els companys/es que ho necessitin.

ODS relacionats i temes transversals: educació de qualitat, pau, justícia i institucions sòlides, educació en valors, igualtat de gènere.

Àrees curriculars | Competències: lingüística, social i ciutadana, educació en valors, aprendre a aprendre.

Descripció: es necessitats específiques de suport als alumnes que puguin estar en situació de vulnerabilitat per discriminació o agressió. És una proposta educativa per sensibilitzar i promoure la denúncia i la lluita contra qualsevol tipus de maltractament.

Organització de grups i espais: Combinarem activitats en gran grup amb altres agrupaments. Específicament, caldrà organitzar la classe per tirar endavant la feina en equips de 4-5 persones en diferents activitats.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Saber ajudar qui ho necessiti.

1.1. Col·loqui en gran grup.

Prèviament a aquesta seqüència d'activitats es poden treballar, durant diverses sessions, activitats de cohesió de grup, educació emocional i expressió de sentiments, millora de la convivència i resolució dialogada de conflictes.

A continuació, ens centrem en situacions en què un nen o nena es pot sentir amenaçat o molestat a causa d'insults, violència física, menyspreu, falses acusacions, exposició al ridícul, etc. per part d'un altre de més poderós (fort o líder d'un grup de companys) o d'una colla. El nen o nena que pateix la situació no respon de manera habitual (sent por, guarda silenci o s'ensorra emocionalment) i les agressions que pateix són cada vegada més freqüents i greus, cosa que contribueix a fer que el maltractament es prolongui durant molt de temps. En molts casos, els qui observen la situació des de fora del conflicte no intervenen en defensa de la persona agredida i, en el pitjor dels escenaris, reforcen les actituds o les conductes de l'agressor.

La idea és destacar que és fonamental donar suport als qui són víctimes d'aquest tipus d'agressions, que cal que ens impliquem i ens posicionem al costat dels qui es trobin en situació de vulnerabilitat. En cas que aquest nen o nena no comuniqui res als mestres, haurem de denunciar la situació nosaltres mateixos, atès que és injust que els que actuïn de manera inapropiada semblin imposar-se sobre els altres.

1.2. Expliquem per sobre el conte d'*El club dels valents*.

El club dels valents és un conte que presenta la història de l'Alan, un nen que no està disposat a cedir a les amenaces d'en Samuel, un company més gran i més fort que els altres que sempre està molestant i que vol que facin el que ell desitja utilitzant la violència com a mitjà per aconseguir-ho. L'Alan li planta cara i, amb l'ajuda de la Nala (que li fa veure que no és un covard, sinó un valent, sense utilitzar la violència), aconsegueix resoldre el seu problema i el dels altres de manera pacífica, i entre tots organitzen el club dels valents. (S'adjunta el vídeo.)

Plantejarem les activitats que desenvoluparem les properes sessions.

2a sessió: *El club dels valents*.

2.1. Conte *El club dels valents*.

Veure i llegir a la pantalla digital el conte *El club dels valents*. Comentar-lo i, en equips de 4-5 persones, desentranyar-ne les situacions conflictives que es plantegen, els sentiments i les qualitats dels personatges, les respostes que es donen, les alternatives possibles i les conclusions. Exposem les idees en gran grup.

Destacar la no-violència com una actitud d'enfrontament a les injustícies. No es tracta de mantenir una actitud passiva, sinó activa, que s'adopta mitjançant l'ús d'estratègies que desarmen la persona violenta.

2.2. Formem equips de 4-5 persones per respondre a les qüestions següents:

- Heu viscut o presenciado alguna vegada alguna situació semblant a l'escola o al carrer?
- Descriure el que ha passat. Com es van comportar els implicats i qui hi havia al voltant?
- Com penseu que haurien d'haver actuat?
- Com ens hem de comportar davant d'una agressió? Com podem respondre-hi?
- Què podem dir o argumentar? Què podem respondre?
- Pluja d'idees: fem una llista de paraules i frases per enfrontar-nos als que ens molesten o molesten els altres (per exemple, «Deixa'm tranquil, jo no t'estic molestant»).

En la posada en comú, cal destacar els diferents rols que intervenen en aquest tipus de situacions (agressors, agredits, els qui secunden els agressors, observadors passius, els que donen suport a l'agredit), així com els comportaments que solen manifestar-se (per i submissió, enfrontament violent, enfrontament pacífic, cerca d'ajuda, etc.).

És important incorporar l'enfocament d'igualtat de gènere i les possibles situacions de discriminació per orientació sexual de les persones.

3a sessió: Cal mullar-se.

3.1. Dinàmica de grup: Cal mullar-se.

S'ha de fer una fila davant del professor o professora, que anirà enumerant diferents situacions conflictives i possibles sentiments, comportaments i actituds dels que s'han descrit anteriorment. L'alumnat s'haurà de moure a l'esquerra si ha sentit o manifestat algun d'aquests sentiments o comportaments; en canvi, es mourà a la dreta si no ho ha fet. A continuació, mostrem alguns exemples:

- Qui ha sentit por alguna vegada davant d'un company o companya que l'ha molestat.
- Qui ha rebut amenaces si ho xerrava.
- Qui ha amenaçat algú altre si ho xerrava.

Convé ressaltar que, per solucionar un problema, primer hem de ser conscients de la seva existència i tenir voluntat d'afrontar-lo. Això implica modificar sentiments, comportaments i actituds

3.2. Dramatitzacions i cançons.

En petit grup, preparar una dramatització relacionada amb situacions conflictives i maneres d'afrontar el conflicte. Debat en gran grup al voltant de les escenificacions.

Igualment, es poden compondre cançons (com el rap de Langui «Se buscan valientes»). La idea és que treballin la cançó, que escriguin la seva pròpia lletra, la gravin, la difonguin a les xarxes del col·legi, etc.

4a sessió (potser alguna més): El nostre club dels valents.

4.1. Entre tots i totes crearem un club dels valents o grup d'ajuda per a la convivència: integrat per aquells que s'enfronten a les injustícies que pateixen companys i companyes i fan d'escut perquè no les pateixin.

Cal acordar els objectius d'aquest club i comprometre's a complir-los:

- Respectar els altres, no molestar-los i evitar conflictes.
- Afrontar els conflictes quan altres els provoquen i siguin seriosos.
- Fer-ho de manera pacífica o demanar ajuda quan calgui.
- No seguir mai el joc o romandre passius davant dels qui molesten.
- Dir sempre la veritat.
- Donar suport i ajudar els qui ho necessitin.

4.2. Ens comprometem a ser valents i a enfrontar-nos als qui molestin els altres (dur a terme una cerimònia a manera de jurament o signatura d'un document de compromís).

4.3. Dissenyar i fer xapes, carnets o distintius per als que pertanyin al club.

4.4. Com organitzar-nos i programar accions que podríem dur a terme. En conjunt, veure com ens organitzem: per classes?, portant un control setmanal d'incidències?, reconeixent quins nens i nenes compleixen els objectius del club?, felicitant els que destaquen en el compliment dels objectius del club?

Dissenyar possibles accions basades en les propostes de l'alumnat: implementació d'un baròmetre de convivència a l'aula o al centre; nomenament setmanal d'una patrulla d'observació durant l'esbarjo; proposta de jocs cooperatius durant l'esbarjo; tria de mediadors i mediadores; plantejar la realització de l'activitat en altres cursos (fer una campanya de sensibilització); contactar amb altres centres mitjançant correspondència escolar; muntar un banc de recursos; fer tasques d'aprenentatge-servei.

5a sessió. Donar continuïtat al projecte.

5.1. Difusió del projecte. Fer públic el nostre club. Treball en petit grup i col·loqui sobre com difondre el nostre club i el nostre propòsit. Accions perquè se sàpiga que existim, qui

som i què volem. Es recomana fer:

- Carta de presentació.
- Manifest.
- Tauló d'informació per a la millora de la convivència i de les activitats programades o desenvolupades.
- Bústia o cartell de lliure expressió del club dels valents (per treballar la millora de la convivència, se suggereix: «Felicitó...», «Denuncio...», «Proposo...»).

Alineats amb això ens hem de plantejar —després de l'avaluació del projecte del club dels valents (en què hauran d'intervenir el professorat, les famílies i l'alumnat)— que es tracta d'un projecte obert, viu, que abordarem al llarg de diversos cursos escolars amb el mateix alumnat, oferint aprenentatges i situacions que en facilitin el desenvolupament personal i social i les seves competències.

Materials: materials d'escriptura, cartolines, xapes o identificadors i accés a internet.

Recursos per al professorat:

IBARROLA I AULADELL (2013). **El club dels valents**. Cruïlla, S.A.

[>>VÍDEO DEL CONTE.](#)

[>> El club dels valents a l'aula.](#)

[>> La comissió de mediació](#)

[>> BATERIA DE RECURSOS JUNTA D'ANDALUSIA.](#)

Defensores inclusives

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: sis sessions de 50 min.

Tipologia: activitat que cerca desenvolupar habilitats per detectar situacions de discriminació i violència a l'escola i proposar i dur a terme solucions.

Temàtica | Àmbit: diversitat, discriminació, convivència pacífica, drets humans, habilitats de comunicació, resolució de conflictes.

Objectiu principal: millorar la convivència escolar a través de la comprensió i la valoració dels drets humans, les habilitats de comunicació, el pensament crític i la col·laboració mútua.

Altres objectius:

- Identificar situacions de discriminació i violència a l'escola per proposar solucions inclusives i respectuoses, tot promovent la comunicació i la col·laboració entre companys.
- Expressar opinions de manera respectuosa i constructiva en debats ètics, tot promovent l'autonomia moral mitjançant la deliberació i l'argumentació.
- Desenvolupar propostes concretes per a la millora de l'ambient escolar, tot fomentant la creativitat i la metacognició en la identificació de solucions.
- Presentar de manera clara i argumentada les propostes a la comunitat educativa, tot potenciant les habilitats de comunicació i la gestió de la informació.
- Avaluar de manera crítica les propostes presentades pels companys i companyes, tot promovent el pensament crític i la col·laboració en la resolució de conflictes.
- Reflexionar sobre l'impacte de les propostes dutes a terme en l'entorn escolar, tot fomentant el benestar personal i la responsabilitat social en la construcció d'una convivència inclusiva.

ODS relacionats i temes transversals: pau, justícia i institucions sòlides, educació de qualitat, educació per a la convivència, educació en valors, igualtat de gènere.

Àrees curriculars | Competències: lingüística i comunicativa, social i ciutadana, educació en valors cívics i ètics.

Descripció: a Defensores inclusives, l'alumnat identificarà situacions de discriminació i violència a l'escola i proposarà solucions inclusives i respectuoses que contribueixin a l'enfortiment de la convivència escolar positiva. Desenvoluparan propostes creatives i les presentaran a la comunitat educativa, tot promovent el pensament crític i l'empatia. Es fomentarà la comunicació, la col·laboració i la reflexió sobre l'impacte de les pròpies accions en l'entorn, tot cultivant habilitats socials i comunicatives i valors inclusius per a una convivència harmònica i respectuosa. Aquesta situació atén la diversitat perquè treballa la inclusió i la igualtat,

i prepara l'alumnat per ser part d'una ciutadania activa i conscient de les seves responsabilitats en la societat global.

Organització de grups i espais: es treballarà en petit grup i gran grup, segons el desenvolupament de cada activitat. Els petits grups seran heterogenis pel que fa a capacitats i gènere. En cada sessió es poden reorganitzar els petits grups. Caldrà un espai obert amb taules i cadires movibles per facilitar la interacció i el desenvolupament dels diferents tipus d'activitats.

Materials: paper d'embalar, notes adhesives de quatre colors, retoladors, targetes amb diferents situacions o exemples de prejudicis comuns (poden estar predefinits pel docent o creats per l'alumnat), cartolines.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Donant veu a la diversitat.

En aquesta activitat, es treballaran els conceptes de discriminació i violència escolar i alguns mètodes de comunicació efectiva a l'aula.

S'iniciarà l'activitat amb la visualització del vídeo [Eliminant els prejudicis](#) en gran grup.

A continuació, es llançaran preguntes per provocar una conversa en gran grup sobre el vídeo:

- Què opineu sobre el que heu vist?
- Alguna vegada us ha passat una cosa semblant?
- Per què creieu que les persones jutgem les altres només per la seva aparença?

En grups de tres a cinc alumnes, es farà una pluja d'idees perquè expressin els seus coneixements previs sobre el tema, compartint lliurement les seves opinions i/o experiències sobre la discriminació i la violència a l'escola.

De tornada al gran grup, un portaveu de cada petit grup compartirà algun aspecte a destacar sobre el que han discutit.

Els emplacem a la sessió següent per continuar.

2a sessió: Els estereotips.

El docent recapitularà què es va fer a la sessió anterior i explicarà què són els estereotips (generalitzacions sobre un grup de persones) i com poden portar a la discriminació (tracte injust o perjudicial a persones per pertànyer a un grup).

Donarem alguns exemples d'estereotips comuns que es poden veure a l'escola o a la societat, de gènere, racials, relacionats amb l'orientació afectivosexual, l'aparença física, la religió, etc. Entre tots en donarem exemples que hem viscut alguna vegada. Representem els estereotips. De nou, en grups de tres a cinc alumnes, que tindran

una cartolina cadascun o un tros de paper per embalar. Demanarem a cada grup que pensi en algun exemple d'estereotip i ho reflecteixi a la cartolina. Les cartolines es penjaran a la paret de l'aula i cada grup explicarà l'estereotip reflectit i la discriminació que pot comportar.

Què podem fer? En gran grup, es visualitzarà el vídeo [Activa el teu poder per evitar l'assetjament escolar](#), on s'indica com actuar en aquests casos.

Tot seguit, el/la docent explica maneres d'ajudar a combatre la discriminació i la violència a l'escola.

Es fa una pluja d'idees sobre què es pot fer per defensar companys i companyes que pateixen assetjament. Cada grup enregistra un pòdcast breu amb les seves propostes.

Per preparar aquesta activitat, el professorat pot utilitzar aquests recursos:

>> [Discriminación en el colegio: Síntomas y consejos para tu hijo](#) (Cuaderno de valores, El blog de Educo, desembre 2018)

>> [Exemples de situacions de discriminació a l'escola](#)

>> [Entornos de aprendizaje seguros: Prevención y tratamiento de la violencia en la escuela y sus alrededores](#) (Unesco, juny 2023)

>> [Cómo prevenir el acoso escolar en el aula](#) (Cuaderno de valores, El blog de Educo, abril 2024)

>> [Racismo en las aulas: ¿cómo se manifiesta y claves para abordarlo?](#) (UNIR, març 2022)

>> [Plantilles de pluges d'idees](#) (StoryboardThat)

>> [Com realitzar un pòdcast educatiu?](#) (Blog Vicens Vives, desembre 2022)

3a sessió: L'arbre dels problemes.

Amb aquesta dinàmica s'ajudarà l'alumnat a visualitzar com la discriminació s'alimenta de causes profundes (arrels), com es manifesta a la societat (tronc) i quines són les conseqüències visibles (branques i fulles). A més, se'ls animarà a pensar en solucions concretes i a comprometre's a ser agents de canvi.

En un gran paper d'embalar, el/la docent haurà dibuixat un arbre gran amb tres parts diferenciades: arrels, tronc i branques amb fulles. També tindrem preparades notes adhesives de quatre colors diferents per escriure-hi durant l'activitat «Causes», «Conseqüències» i «Solucions».

En gran grup, recordarem què eren els estereotips i quins són els diferents tipus de discriminació que pot patir una persona. Anotem a la pissarra algunes de les respostes.

En grups de tres o quatre persones, demanem que reflexionin sobre les causes de la discriminació (prejudicis, manca d'educació, por del que és diferent, influències socials

o culturals, etc.). Cada grup ha d'escriure almenys dues o tres causes a les seves notes adhesives d'un mateix color. Se'ls convida a enganxar les targetes a la part de les arrels de l'arbre, ja que són les arrels del problema.

De tornada al gran grup, dialoguem sobre com la discriminació es manifesta a la vida diària. Es llancen preguntes com les següents: «Com es comporta algú que discrimina?», «De quina manera podem identificar si algú està sent discriminat?» (exemples: insults, exclusió, violència, encasellament en estereotips). Se'ls van lliurant notes adhesives d'un altre color perquè hi anotin les seves idees i les enganxin al tronc de l'arbre.

En grups de tres o quatre persones, demanem que conversin sobre quines conseqüències té la discriminació, tant per a les persones discriminades com per a la societat en general (exemples: baixa autoestima, conflictes, violència, desigualtat, aïllament). Els demanem que escriguin en notes adhesives d'un tercer color les conseqüències que hagin sortit a la llum i que les enganxin a les branques i fulles de l'arbre.

Demanarem a cada grup que pensi en possibles solucions o accions per combatre la discriminació en el seu entorn (exemples: sensibilització, educació, respecte a la diversitat, intervenció davant de situacions de discriminació). Cada grup haurà d'escriure solucions concretes a les notes adhesives del quart color i enganxar-les a la part superior de l'arbre, com si en fossin els fruits, per representar allò que podem aconseguir si combatem la discriminació.

L'activitat permetrà als estudiants preparar-se per debatre sobre les causes i les conseqüències de la discriminació a la sessió següent.

4a sessió: Trencant el cicle.

Aquesta dinàmica permet que l'alumnat identifiqui els passos que segueixen en formar prejudicis i com afecten el seu comportament. En treballar l'esquema «Penso – Sento – Actuo», se'ls anima a qüestionar aquests pensaments automàtics i a proposar maneres més inclusives i empàtiques de relacionar-se amb els altres.

Per començar, recordem que un prejudici és un judici anticipat, una opinió o idea preconcebuda que es té sobre algú o alguna cosa sense haver-ho experimentat o conegut directament. Exemples: «Les noies no són bones en els esports», «Els nois no haurien de mostrar les seves emocions», «Les persones grans no entenen de tecnologia».

En gran grup, llancem preguntes reflexives i anem anotant a la pissarra les respostes clau.

- Per què creieu que les persones tenen prejudicis?
- Quines emocions o reaccions provoquen aquests prejudicis en les persones que els pateixen?
- Alguna vegada heu tingut prejudicis sobre algú i després us heu adonat que estàveu equivocats?
- Dibuixem a la pissarra l'esquema «Penso – Sento – Actuo». Posem exemples de

situacions en què s'activen pensaments preconcebuts sobre una persona i quin sentiment produeix i quina acció se'n deriva.

Exemple:

- **Penso:** «els nois que es tenyeixen els cabells de colors volen cridar l'atenció i són rars».
- **Sento:** m'incomoda o em fa sentir rebutjat.
- **Actuo:** evito parlar amb ells o em burlo de la seva aparença.

Expliquem que aquest cicle es pot interrompre si reflexionem sobre allò que pensem, sentim i fem, i proposem una nova manera d'abordar la situació sense prejudicis.

En grups de tres o quatre alumnes. Es lliura a cada grup una targeta amb un exemple de prejudici. Cada grup treballarà amb un exemple diferent (o es pot lliurar el mateix exemple a diversos grups per comparar resultats).

Exemples

- «Una persona amb tatuatges; sembla perillosa».
- «Una noia jugant a videojocs. Deu ser dolenta en això».
- «Les persones que parlen amb accent estranger no són intel·ligents».
- «Si algú és molt tímid, probablement no vol fer amic

Els grups han d'emplenar l'esquema «Penso – Sento – Actuo» per donar el seu exemple de prejudici.

Després de completar l'esquema inicial, el grup haurà de debatre com podrien trencar aquest cicle. És a dir:

- Poden canviar en el «penso»? (Qüestionar el prejudici)
- Com podrien canviar allò que senten en abordar la situació des de l'empatia?
- Com actuarien de manera diferent en no basar-se en el pr prejudici?

Omplir un nou esquema en un segon paper, escrivint un «Penso – Sento – Actuo» que reflecteixi la manera com podrien canviar la seva reacció davant d'aquesta situació de prejudici.

Cada grup comparteix la seva situació de prejudici i el seu primer esquema «Penso – Actuo – Sento». Després, han d'explicar com han decidit trencar aquest cicle i presentar el segon esquema amb la nova manera de pensar, sentir i actuar.

Per preparar aquesta activitat, el professorat pot utilitzar aquests recursos:

>> [Com preparar i participar en un debate](#). IES Alto Conquero. Junta de Andalucía

>> [Manual de debate](#) (Junta de Andalucía).

5a sessió: Construint junts.

Es treballarà en petits grups de tres a cinc alumnes per presentar propostes de solucions inclusives a fi de millorar la convivència escolar.

El/la docent explicarà prèviament alguns mètodes i tècniques creatives per generar propostes de solucions inclusives i principis d'argumentació sòlida. Per exemple:

- *Design Thinking* amb enfocament social, estructurat en cinc etapes: empatitzar, definir, idear, prototipar i tastar. L'alumnat treballarà en grups per identificar problemes a l'aula i proposar solucions.
- Mapa mental col·laboratiu: l'alumnat crearà un mapa mental en equip, amb «discriminació» o «violència escolar» com a tema central. Després, desenvoluparà branques amb causes, conseqüències i possibles solucions.
- Creació de campanyes socials: l'alumnat dissenyarà campanyes creatives (vídeos, xarxes socials) per sensibilitzar els companys/es sobre el respecte, la diversitat i la inclusió.
- Taller de creació artística: l'alumnat expressarà les seves idees sobre la inclusió i el respecte a través de mitjans artístics (dibuixos, murals, cançons, te

Per preparar aquesta activitat, el professorat pot utilitzar els recursos següents:

[>> Design Thinking](#)

[>> Eines col·laboratives de mapa mental](#)

[>> Com fer una campanya social a l'escola](#)

6a sessió: Solucions inclusives.

Cada equip de la sessió anterior presentarà les seves propostes de solucions inclusives per millorar la convivència escolar davant de la classe o altres agents de la comunitat educativa, en forma de fira de propostes, on cada grup tingui un estand per presentar el seu projecte davant de la comunitat escolar.

En finalitzar cada intervenció grupal, la resta de companys i companyes podran proporcionar un *feedback* constructiu i aportar propostes de millora a les solucions. S'enfocarà en el treball en equip i la importància del *feedback* constructiu.

Es discutirà l'impacte social de les propostes inclusives generades. Es podrien convidar experts en convivència escolar perquè ofereixin un *feedback* a l'alumnat.

Fitxa: «Enmovilizados»

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: dues sessions de 50 min.

Tipologia: reflexió, debat.

Temàtica | Àmbit: ciberseguretat, ús i abús de la tecnologia, petjada digital, identitat digital.

Objectiu principal: prendre consciència dels avantatges i els desavantatges de les TIC.

Altres objectius:

- Visibilitzar els riscos que comporta el mal ús d'internet.
- Aprendre a navegar de manera segura i ètica en el món digital.
- Conèixer les habilitats socials necessàries per cuidar i cuidar-se en l'entorn digital.

ODS relacionats i temes transversals: drets humans, comunicació no violenta. ODS 4 – Educació de qualitat, ODS 5 – Equitat de gènere.

Descripció: partint del visionat del vídeo, analitzem els avantatges i els inconvenients de l'ús de la tecnologia per elaborar junts un decàleg d'ús saludable.

Organització de grups i espais: es combina la reflexió individual, després del visionat del vídeo seleccionat, amb la posada en comú en grups petits per elaborar un decàleg del bon ús de la tecnologia. Per a la posada en comú, es recomana formar un cercle, de manera que es puguin veure mentre comparteixen les seves reflexions.

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

Visionat del curt de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades [Un crack de la BMX](#).

Individualment, anoten el que han vist i allò amb què s'han sentit identificats, i indiquen si la manera de tractar el tema els ha resultat propera i arriba a adolescents i joves com ells. Per parelles, comparteixen la reflexió i la presenten al grup gran. Sortiran temes com l'aïllament, el dèficit de son, la petjada digital, els riscos de les xarxes, etc.

2a sessió:

L'ús de la tecnologia té avantatges? Quins desavantatges té? En veu alta i respectant el torn de paraula, hauran de compartir accions per a les quals la tecnologia és fonamental. A més de les que aportí l'alumnat, podem suggerir, entre d'altres, avenços científics, accés al coneixement, col·laboració global, donar suport a causes humanitàries, noves formes d'art i expressió, inclusió i accessibilitat, teletreball i flexibilitat laboral, atenció mèdi-

ca, comunicació instantània, localització, coneixement de l'entorn geogràfic, però també del propi univers; més participació, difusió cultural, podem comunicar-nos salvant grans distàncies... Desavantatges: és possible que hàgim generat una excessiva dependència i addicció a dispositius electrònics, que ha donat lloc a la bretxa digital, l'exclusió social, la posada en risc de la privadesa i la protecció de dades personals. Alguns riscos: ciberdelinqüència, *sexting*, *grooming*, ciberassetjament, contaminació ambiental, desinformació, plagis, piratejos, dèficit de son, trastorns alimentaris, reptes virals, deteriorament de la salut mental, manca de concentració... Aquesta posada en comú es pot fer visible si les aportacions es fan amb notes adhesives.

Com a activitat complementària, se'ls pot convidar a llegir el còmic *Guardianes de la red*.

Què podem fer? Com ens podem cuidar i cuidar dels altres a la xarxa? Elaborem un decàleg per a un ús saludable de la tecnologia.

Materials: internet, projector, nota adhesiva, paper continu per al decàleg.

Recursos per al professorat:

>> [Tu controlas en Internet](#). AEPD

>> [Por un uso love de las tecnologías](#) Orange

>> [Los guardianes de la red](#). Edelvives y CNP

Fitxa: Fer una biblioteca humana

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: tres sessions de 50 min, una de preparació i dues més per fer la trobada amb els llibres humans.

Temàtica | Tipologia | Àmbit: diversitat, interculturalitat, històries de vida.

Objectiu principal: promoure la trobada emocional amb la diversitat de les persones per trencar prejudicis i estereotips, que serveixin de models per contribuir a formar una societat més inclusiva i fraternal.

Altres objectius:

- Conèixer històries de superació dels seus protagonistes com a exemples de resiliència capaços de contribuir a un imaginari de la nostra societat positiu, empàtic i solidari.
- Promoure el diàleg amb persones diverses (migrants, del col·lectiu LGTBIQ, amb diversitat funcional o intel·lectual, voluntariat de moviments socials, etc.) que faci que l'alumnat surti de la seva zona de confort i superi idees preconcebudes o falses per lluitar-hi en contra.

- Utilitzar la comunicació, en diferents llengües si cal, com a mitjà d'entesa, indagació, connexió i empatia amb diferents persones.
- Identificar diferents associacions que treballen per a la integració o la defensa del dret de les persones i mostrar a l'alumnat la importància de la participació com a voluntari.

Àrees curriculars | Competència: lingüística, social i ciutadana, cultural, aprendre a aprendre.

Temas transversales: interculturalitat, igualtat de gènere, educació de qualitat i promoció de la justícia i la inclusió.

Descripció: consisteix a organitzar una biblioteca humana amb persones amb una experiència vital destacable per constituir una història de superació i compromís pel bé comú, parant atenció especialment a la igualtat de gènere i a col·lectius per a la seva inclusió. Per això, primer caldrà seleccionar els «llibres humans», que podran tenir un perfil semblant, o bé en podran combinar diversos per enriquir l'experiència i l'elecció del llibre. En molts casos, seran de gran ajuda diferents associacions o ONG que en puguin facilitar el contacte i, a més, podrem aprofitar l'oportunitat per establir-hi una col·laboració, per tal de dur a terme un aprenentatge-servei. En qualsevol cas, serà imprescindible involucrar-hi des del principi el nostre alumnat (i potser també les seves famílies), ja sigui buscant o suggerint els «llibres humans» o bé preparant-hi la trobada. Per fer-ho, es proposa comptar amb una petita biografia prèvia de cada «llibre humà» amb la finalitat que pensin preguntes que els agradaria fer durant la conversa.

Organització de grups i espais: la trobada es pot organitzar de manera individual i amb lliure elecció del «llibre humà» o per grups (de vuit com a màxim) en què rotin diferents «llibres humans», sense excedir més de quatre canvis, amb una durada de 20 minuts. Cal habilitar un espai ampli en què sigui possible la trobada amb el «llibre humà», sense interferència dels uns amb els altres.

Un cop finalitzades les entrevistes, es demanarà a l'alumnat que reculli els aspectes de la història que ha escoltat que més li han cridat l'atenció i que escrigui una reflexió sobre com, després d'aquesta experiència, ha canviat la seva percepció del col·lectiu que representa el «llibre humà» i què podem fer per difondre aquesta vivència i realitat.

Seqüències d'activitats:

1a sessió: Preparació de la biblioteca humana.

1.1. Recerca de «llibres humans».

Un «llibre humà» és una persona amb una experiència vital destacable per constituir una història de superació i compromís pel bé comú. Ha de tenir disposició per conversar amb nosaltres i explicar-nos la seva història.

Coneixes algú que ens puguis suggerir? Podem cercar associacions o col·lectius que ens ajudin a contactar amb aquestes persones?

1.2. Ens preparem per dialogar amb els «llibres humans».

Llegim les biografies que tenim sobre els «llibres humans» i, per grups, preparem preguntes que ens agradaria fer-los, sempre respectant aquestes persones, sense coaccionar-les ni posar-les en situacions compromeses que les puguin incomodar.

2a sessió: Celebrem la biblioteca humana.

Ens reunim amb el «llibre humà», l'escoltem, fem les preguntes i anotem aquelles coses que ens generen curiositat o ens semblen importants i essencials. Per recopilar la informació i compartir-la, us suggerim aquesta [eina](#).

3a sessió: Expliquem la història d'un «llibre humà».

Exposarem la història del «llibre humà» que heu seleccionat per mostrar-la a la resta de la classe. Pot ser en forma de pòdcast, amb un vídeo, mitjançant un lapbook, un mural... Podem difondre-la, explicar la nostra experiència i col·laborar amb alguna organització per fer que aquestes històries siguin models per millorar la nostra societat.

BIBLIOTECAS HUMANAS

LIBRO HUMANO: []

¿LO RECOMENDAS PORQUE...?

¿QUÉ TE HA SORPRENDIDO?

LIBRO HUMANO: []

¿QUÉ HAS APRENDIDO?

¿QUÉ HAS SENTIDO?

¿Qué te ha parecido este encuentro de "Bibliotecas Humanas"?

Materials: un lloc càlid, on sigui possible ubicar petits grups que puguin dialogar sense interrompre's; una petita biografia de cada «llibre humà», un full resum per recollir la conversa i qualsevol suport per exposar allò que s'ha après (*lapbook*, mural, vídeo, pòdcast...).

Recursos per al professorat:

Hi ha una guia al blog següent que suggereix com organitzar-la:

>> [Cómo organizar una Biblioteca Humana en vuestro centro](#)

Alguns resultats en aquest mateix blog:

>> [bibliotecashumanas](#)

>> [FB Bibliotecas-Humanas](#)

Escoltem activament

Franja d'edat: 11 a 15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: quatre sessions de 50 min. Posteriorment, es podran fer, esporàdicament, més sessions per repetir el procés.

Tipologia: pràctica experiencial, *role play*.

Temàtica | Àmbit: autocura i cura dels altres.

Objectiu principal: aprendre a escoltar activament.

Altres objectius:

- Fixar les bases d'una comunicació no violenta.
- Millorar la convivència a classe i a la vida.
- Comprendre millor els altres i establir relacions sanes.
- Enfortir les relacions interpersonals demostrant respecte i consideració envers la perspectiva de l'interlocutor.

ODS relacionats i temes transversals: 4 – Educació de qualitat.

Àrees curriculars | Competències: qualsevol àrea curricular, subratllant amb especial atenció les involucrades en l'aspecte comunicatiu, com ara les llengües (espanyola, basca, catalana, gallega, estrangeres com l'anglès o el francès...). Competència personal, capacitat d'autoobservació i d'observació de les persones de l'entorn, regulació emocional i creativitat. Aprendre a aprendre estratègies creatives.

Descripció: cada petit grup pensarà en algun problema, si pot ser que hagi passat a classe, i escriurà el guió de la conversa mantinguda, amb una durada d'uns 10 a 20 minuts, intentant solucionar aquest problema per després representar-lo davant de tota la classe.

Organització: es demana a l'alumnat que es reuneixi en grups petits, de quatre o cinc estudiants.

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

Opcionalment, es pot demanar a l'alumnat que llegeixi el capítol 8 "*El poder de la empatia*" del llibre [*Comunicación no violenta. Un lenguaje de vida*](#), de Marshall Rosenberg.

S'estableixen, en aquesta primera sessió, els grups petits. Si cal, es pot fer una pluja d'idees per establir els problemes ocorreguts entre els alumnes de la classe. A més de recordar que l'activitat és per aprendre a escoltar, no a parlar, també es recorda que no es pot jutjar ni valorar. Després es repassaran les característiques que ha de tenir una escolta activa:

- **Mostrar interès:** mantén el contacte visual, assenteix amb el cap i utilitza expressions facials que demostrin que estàs atent. Pots fer comentaris breus com ara «Ho entenc» o «Sí» per indicar que segueixes la conversa.
- **Clarificar:** si alguna cosa no queda clara, no dubtis a fer preguntes. Preguntes com ara «Pots explicar això una mica més?» o «Què has volgut dir amb això?» ajuden a assegurar una comprensió clara i precisa i a evitar malentesos.
- **Parafrasejar:** digues amb les teves pròpies paraules el que l'interlocutor ha dit. Per exemple, «Aleshores, el que dius és que...». Això no només confirma la teva comprensió, sinó que també dona a l'altra persona l'oportunitat de corregir qualsevol error en la teva interpretació.
- **Reflectir:** expressa els sentiments que percep en l'interlocutor. Si algú està parlant d'una experiència frustrant, podries dir «Sembla que això t'ha causat molta frustració». Això mostra empatia i comprensió emocional.
- **Resumir:** al final d'una conversa o d'un punt important, fes un resum breu del que s'ha discutit. Per exemple, pots dir «Aleshores, per recapitular, hem acordat que...». Resumir ajuda a consolidar la informació i assegura que les dues parts estan en sintonia sobre el que s'ha discutit.

Es començaran a escriure els esborranys dels diàlegs.

2a sessió:

S'acabaran d'escriure els diàlegs i cada grup farà les lectures necessàries a mode d'assaig per a la propera sessió

3a sessió:

Cada grup farà una lectura dramatitzada del diàleg escrit mentre la resta de la classe anirà emplenant aquesta rúbrica dels diàlegs representats.

Marca amb una X després de sentir el diàleg.

EL QUE ESCOLTA...	SÍ	NO
Mostra interès.		
Assenteix amb el cap i utilitza expressions facials que demostren que està atent/a.		
Fa comentaris breus (com ara «ho entenc» o «sí») per indicar que segueix la conversa.		
Clarifica, i per fer-ho fa preguntes que ajudin a assegurar una comprensió clara i precisa i que evitin els malentesos (preguntes com ara «pots explicar això una mica més?» O «què has volgut dir amb això?»).		
Parafraseja; és a dir, diu amb les seves paraules el que l'interlocutor ha dit.		
Reflecteix, mostra empatia i comprensió emocional.		
Fa un resum breu del que s'ha acordat.		
Assegura que totes dues parts estiguin en sintonia sobre el que s'ha discutit.		

4a sessió:

Cada grup emplena la plantilla següent tantes vegades com grups hi hagi, i, després, s'estableix un diàleg respectuós en què es valoraran els diàlegs escoltats a la sessió anterior:

GRUP NÚM.	CONSIDEREU QUE HI HA HAGUT ESCOLTA ACTIVA?
PER QUÈ?	

Materials: Ordinador, aplicacions digitals, material fotocopiat i bolígraf.

Recursos per al professorat:

Marshall Rosenberg, Ph. D. (2013) >> [Comunicación no violenta. Un lenguaje de vida.](#)
>> [La escucha activa contra la violencia](#) (Cuaderno de valores, El blog de Educo, maig 2022).

Taller de creació de comunicació imaginativa

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: tres sessions de 50 min.

Tipologia: debat, pràctica vivencial.

Temàtica: comunicació i expressió emocional.

Objectiu principal: fer conscients els nostres gestos i paraules. Conèixer i observar les implicacions en diferents cultures.

Altres objectius:

- Comunicar-se en un medi multicultural i plurilingüe.
- Observar i conèixer els hàbits de les altres persones.

ODS relacionats i temes transversals: 4 – Educació de qualitat.

Àrees curriculars | Competència: relacionar-se i cooperar amb un conjunt de persones. Actuar amb valors en un entorn ciutadà. Llengües, socials, autoconeixement, autoestima, benestar emocional, habilitats socials, treball col·laboratiu.

Descripció: es proposa crear un codi de signes no verbals amb què els components del grup es puguin relacionar.

Per poder entrenar l'observació, cal activar l'autoobservació. Així doncs, en el primer nivell d'aquesta activitat, s'elaborarà una llista de gestos propis, habituals i aliens com a reflex dels nostres, tant positius com negatius. Es tracta de detectar i observar allò que fem habitualment i com ens afavoreixen les convencions socials.

Es tracta de crear un codi nou per observar on posa el focus cadascú i aprendre a no fer mal amb els gestos.

Els gestos, les postures, els moviments, els senyals i les mirades, a més de les paraules, que complementen la comunicació de vegades i d'altres vegades la interrompen, suposen el 65 % d'aquesta comunicació interpersonal i hem de ser conscients que de vegades ajuden a la comunicació i d'altres vegades hi interfereixen negativament.

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

Breu explicació de les característiques de les tipologies de comunicació gestual:

- **Emblemes:** gestos amb un significat prèviament acordat en grup.
- **Il·lustradors:** gestos que acompanyen i complementen el llenguatge verbal; solen ser reconeguts socialment, com el dibuix d'un cor per representar afecte.
- **Reguladors:** gestos que serveixen per marcar el ritme, emfatitzar o coordinar la interacció verbal, com ara assentir amb el cap o aixecar la mà per prendre la paraula.

Podem treballar els gestos socials com a element regulador de l'activitat comunicativa a la nostra comunitat.

2a sessió:

Fase d'anàlisi i recopilació d'informació, en què el gran grup es distribueix en tres equips que treballen els tres blocs de tipologia, tenint en compte la diversitat de les cultures representades en els participants. Si no n'hi ha, es proposen.

3a sessió:

El producte final serà un codi de signes explicatius per expressar emocions o sentiments, opinions i frases habituals que fem servir en situacions de comunicació. També pot ser un codi de signes en format d'il·lustració, sons, llenguatge de signes, etc. Pot ser un codi arbitrari, inventat pels alumnes, o icònic, és a dir, imatges o un altre tipus de solució, dut a terme des de la investigació de les diferents cultures o recursos trobats.

Material: aplicació digital lliure, informació digital.

Recursos per al professorat:

>> [*La comunicación no verbal en el aula*](#) UNR

Cuidem el món en què vivim

Què són els drets humans i quina és la seva situació al món?

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: dues sessions de 50 min.

Temàtica: la dignitat humana i el seu respecte a través dels drets.

Objectiu principal: familiaritzar-se amb la Declaració Universal dels Drets Humans i promoure el compromís per exigir-ne el compliment.

Altres objectius:

- Conèixer la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH), el seu origen i la seva finalitat.
- Analitzar-ne alguns dels articles més importants, especialment els referits a protegir la integritat i la diversitat de les persones (1, 2, 3, 4, 5, 18...) i els relacionats amb atendre la vulnerabilitat de les persones, a través dels drets socials bàsics (25, 26, 27...).
- Identificar situacions de l'actualitat en què s'apliquen o s'ignoren alguns d'aquests drets al nostre estat i al món.

Temes transversals: interculturalitat, igualtat de gènere, sostenibilitat, educació de qualitat, promoció de la justícia i inclusió.

Àrees curriculars | Competències: social i ciutadana, lingüística, matemàtica, aprendre a aprendre, digital i cultural.

Descripció: es partirà d'una pluja d'idees sobre quines són les necessitats més importants que totes les persones haurien de tenir garantides per arribar a la idea dels drets com a canal a fi de garantir que això sigui possible. A continuació, es presentarà un vídeo que ajudi a introduir què són els drets humans, quin és el seu origen, quin problema presenten i com resoldre'l. A partir d'aquí, es proposa aprofundir en el coneixement dels diferents drets humans i investigar-ne algun en concret per veure quina és la situació d'aquest dret al món. Finalment, hauran de consensuar una proposta d'intervenció-compromís que ajudi a aconseguir-ne algun.

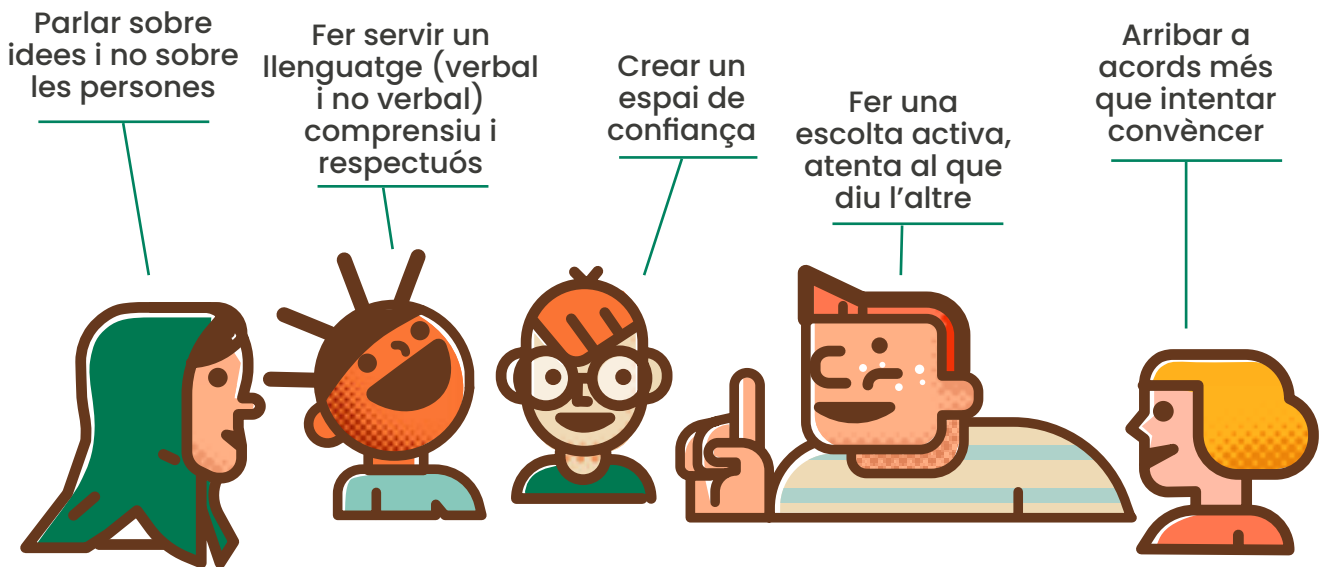
Organització de grups i espais: combinarem el treball individual amb el de petits grups i el de gran grup. Es farà a l'aula amb recursos audiovisuals i, si és possible i convenient, dispositius digitals amb internet.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Què necessitem per tenir una vida digna?

Regles del diàleg

1.1.- Pensa un moment en què és imprescindible per a tu per poder viure.

Comparteix-ho amb la resta del grup seguint les regles d'or del diàleg. Al final, intenta arribar a una resposta acordada per a la pregunta següent:

Com podem garantir que totes les persones puguin tenir cobertes les necessitats bàsiques que les facin viure dignament?

1.2.- Saps què són els drets humans i la DUDH? I el seu origen?

Vegem aquest vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=hguTIN9dKNw>.

Respon aquestes preguntes sobre el vídeo:

1. Enumera els diferents moments que es destaquen per reconèixer uns drets per a totes les persones. Destaca'n aquells que més t'han cridat l'atenció.
2. Podries donar una definició senzilla de drets humans?
3. El vídeo recull alguns exemples que es produeixen actualment en què no es compleixen aquests drets. Quins t'han cridat més l'atenció i quins pots reconèixer en el teu entorn proper?
4. Què es proposa per fer realitat el compliment dels drets humans?

2a sessió: La situació dels drets humans.

2.1. Investigueu, en grups de quatre o cinc persones, alguns dels drets humans i mireu de buscar quin és el grau d'assoliment d'aquests drets al món i en el vostre entorn més proper.

2.2. I què hi podem fer?

Us animem a fer una proposta per promoure el compliment d'algun dels drets humans, tant al nostre país com al món

Activitats d'ampliació:

Coneguem quins són els nostres drets.

Descripció: amb aquesta activitat es pretén que l'alumnat investigui i conegui els articles de la DUDH. Aquesta activitat pot involucrar tot el centre o únicament dos nivells educatius. Es demana a l'alumnat d'una classe que es reuneixi en equips petits (de quatre o cinc estudiants). A cada equip, se li assignarà un grup d'alumnes d'un altre nivell (d'un curs inferior, per exemple, si es decidís fer-la únicament en dos nivells). L'estructura es pot complicar tant com es vulgui, però l'objectiu és que hi hagi dos grups petits de diferents nivells treballant l'activitat; uns seran els qui investiguin el tema i ho expliquin als alumnes del nivell inferior.

El professor o professora repartirà entre els grups petits un nombre equitatiu d'articles (cinc o sis, en funció del nombre d'alumnes de cada classe; s'han de repartir tots els articles entre tota la classe) de la DUDH perquè s'interpretin. Es tracta que l'alumnat sintetitzi cada article en una imatge. Després, s'explicarà allò entès al grup assignat d'un curs inferior i es faran murals amb les imatges resultants per penjar-los als passadissos. Així es tindrà l'articulat de la DUDH en imatges.

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

Cada grup buscarà i llegirà els cinc o sis articles de la Declaració Universal dels Drets Humans assignats pel docent al seu grup petit. S'haurà de treballar tot l'articulat de la DUDH. Amb l'ajuda d'una aplicació per a tractament d'imatges, l'alumnat resumirà cada article en una imatge.

2a sessió:

Acabaran el treball començat a la 1a sessió.

3a sessió :

Cada grup petit explicarà els articles treballats a la resta dels grups de la classe. D'aquesta manera, tota la classe coneixerà la DUDH. Després, cada grup petit explicarà els articles al grup inferior assignat.

Totes aquestes explicacions es poden donar simultàniament; és a dir, organitzant nous grups en què hi hagi un integrant dels grups petits organitzats prèviament per interpretar i sintetitzar els articles. L'organització dependrà de la mida del centre, del nombre d'alumnes per classe i del nombre de nivells involucrats en l'activitat. És important que a l'hora d'organitzar l'activitat es tingui en compte que tot l'alumnat que hi participarà conegui l'articulat complet de la DUDH.

4a sessió:

Cada article amb la seva imatge explicativa es posarà en un mural i es penjarà al passadís.

Més activitats d'ampliació:

- Es podrà fer aquest mateix treball amb la Convenció sobre els Drets de l'Infant i amb els objectius de desenvolupament sostenible.

Materials: fulls, pissarra, pantalla per a la projecció del vídeo, informe sobre la situació dels drets humans de l'ONU en la commemoració del 70è aniversari de la DUDH o un altre recurs similar.

Recursos per al professorat:

>> DDHH: [*La Declaración Universal de los Derechos Humanos*](#)

Per commemorar el 70è aniversari de la DUDH, l'ONU recull l'estat en què es troben els drets humans als diferents estats: [*>> 70 Aniversario de la Declaración Universal de los Derechos Humanos*](#)

Proposta d'Amnistia Internacional: [*>> Material educativo sobre la Declaración Universal de Derechos Humanos*](#)

Una proposta àmplia de l'ONU per treballar els drets humans: [*>> La enseñanza de los Derechos Humanos*](#)

Un material de la Xarxa d'Educaadores i Educadors per a una Ciutadania Global, que és una proposta didàctica que destaca la importància de garantir els drets socials en la lluita contra la pobresa i la desigualtat: [*>> DRETS MOLT TORÇATS*](#)

Mirada crítica al voltant dels drets humans – Convivència

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: quatre sessions de 50 min.

Tipologia: anàlisi crítica de situacions de vulnerabilitat dels drets humans

Temàtica | Àmbit: drets humans, diversitat, interculturalitat, educació per a la convivència i la pau.

Objectiu principal: desenvolupar una mirada crítica sobre la realitat social que ens envolta, les nostres experiències i la informació rellevant que ens transmet l'entorn. Aprendre a argumentar les nostres idees i opinions.

Altres objectius:

- Vigilar el nostre entorn i potenciar el compliment de la Declaració Universal dels Drets Humans tenint-ho com a base i fonament de les relacions humanes.
- Aconseguir actituds positives quotidianes que facin valer els nostres drets, alhora que es respecten els drets dels altres.
- Arribar a ser solidaris amb les persones que pateixen les conseqüències de la manca de respecte als drets humans.
- Crear un desajust òptim en aportar informació i desenvolupar activitats, de manera que es mobilitzin esquemes ja existents i es faciliti una resposta positiva de l'alumnat cap a la recerca de solucions.
- Afavorir les interaccions entre els i les alumnes.
- Aplicar el que s'ha après. Passar al compromís i a l'acció.

ODS relacionats i temes transversals: 4 – Educació de qualitat, 16 – Pau, justícia i institucions sòlides, educació per a la convivència, inclusió, interculturalitat, solidaritat entre els pobles. Sostenibilitat mediambiental.

Àrees curriculars | Competències: lingüística, social i ciutadana, educació en valors, aprendre a aprendre.

Descripció: la seqüència d'activitats, després d'una primera sessió que ens situa a la temàtica que s'abordarà, suposa un acostament de l'alumnat a possibles situacions problemàtiques que es produeixen en el nostre entorn proper (o podrien produir-se) i que poden estar vulnerant els drets bàsics de les persones, així com generant conflictes de convivència, discriminant grups socials, etc. Encara que aportem exemples, el professorat pot plantejar altres situacions reals que es produeixin a la comunitat educativa o a la zona on es troba el centre. Es tracta de ser crítics amb la realitat que ens envolta, revelar problemes i buscar alternatives, per tal d'arribar, tant com sigui possible, a assumir compromisos i dur a terme accions perquè es reflecteixi un canvi.

Organització de grups i espais: combinarem activitats en gran grup amb altres agrupaments. Específicament, caldrà organitzar la classe per permetre el treball en equips de sis persones en diferents activitats.

Seqüència d'activitats:

1a sessió: Els drets humans. .

1.1. Debat inicial.

Per centrar-nos en la temàtica, plantegem les qüestions següents que es treballaran en grups petits (de quatre o cinc persones) i, després, en gran grup, es posaran en comú les conclusions com a anàlisi d'idees prèvies.

- Vivim en un estat de benestar on es respecten tots els drets humans?
- Es respecten els mateixos drets a totes les persones? Passa el mateix en altres parts del món?
- De quina manera es vulneren els drets humans?
- Com ens afecta a nosaltres?
- Què podem fer perquè es facin valer els nostres drets i els dels altres, i per solidaritzar-nos o canviar la situació dels qui pateixen la privació de drets humans?

1.2. Ordenar frases de manera cooperativa.

En grups de sis, un fa d'observador i els altres cinc intenten ordenar targetes que conformen diverses frases, amb la finalitat que arribin a tenir sentit. A cada participant, se li donaran alguns trossos de frases desordenades i haurà de formar una frase amb sentit. Ningú no pot parlar, però sí que es permet fer gestos. Es pot demanar una targeta a una altra persona, no treure-la-hi. Qualsevol pot lliurar una targeta a una altra persona si creu que li pot servir, o la pot posar al centre de la taula. Es poden agafar les targetes que estiguin al centre de la taula. Després de l'exercici, es comenta allò observat (primer l'observador i després els actors, però no es nomena ningú en particular); es descriu allò que s'ha sentit en la tasca de grup, el significat de les frases, altres possibles frases relacionades amb els temes abordats, etc.

Exemples de frases:

- 1.- tots - els éssers humans - tenim - els mateixos - drets i - deures.
- 2.- tots i totes - tenim dret a - (un habitatge digne, l'educació, la sanitat...).
- 3.- totes les persones - som lliures i - iguals - sense cap mena - de distinció.
- 4.- les lleis - han de tractar - totes les persones - igual.
- 5.- totes les persones - tenim dret - a desplaçar-nos - lliurement.

2a sessió: Dilemes morals.

Un dilema moral és un relat hipotètic o real —d'actualitat o d'interès—, redactat en tercera persona, que presenta diferents alternatives per a la solució, que requereix un ambient de confiança i respecte, en què les opinions no es jutgen, sinó que cadascú argumenta les pròpies. El professor o professora no s'hauria d'implicar en el seu desenvolupament, almenys fins al final.

Fases:

- 1a.** Presentació del conflicte de manera breu i clara.
- 2a.** Realització del treball individual (reflexió personal i primera presa de decisions, argumentació per escrit, justificació sobre la decisió presa).
- 3a.** Exposició sobre el que pensa cadascú davant del gran grup.
- 4a.** Realització del treball en grups (formats per coincidència de parers, han de debatre els arguments i seleccionar-ne els més forts, posar-se al lloc de l'altre, arribar a les conclusions o els arguments que es presentaran al gran grup).
- 5a.** Exposició i debat en gran grup (presentació d'arguments de cada grup).
- 6a.** Presentació de les conclusions finals, consens a què s'ha arribat o diferències d'opinió establertes (a què s'ha arribat en cada grup, partint d'un consens entre els integrants).

Oferim un exemple de dilema, però es podrien plantejar altres dilemes redactats pel professorat segons situacions problemàtiques properes a l'entorn o al grup classe.

L'ajuntament d'un municipi de la perifèria d'una gran ciutat ha promogut la construcció de 100 habitatges per adjudicar, en règim de lloguer, a persones amb recursos baixos que visquin a la localitat i no disposin de mitjans per adquirir-lo o llogar-lo en el mercat lliure. Es calcula que en aquesta situació hi ha al voltant de 500 persones amb càrregues familiars.

Entre les persones més necessitades hi ha un col·lectiu d'immigrants que viuen en barraques i no aconsegueixen llogar un habitatge a algun particular perquè tots ells es neguen a facilitar-lo, tot i que estarien disposats a pagar diverses mensualitats per endavant. Quan aquestes persones s'han dirigit a l'ajuntament per sol·licitar un habitatge de propietat municipal, se'ls ha comunicat que no hi poden optar perquè no estan empadronades, requisit imprescindible que han de complir tots els sol·licitants. Ara bé, aquests immigrants, que treballen i resideixen al municipi des de fa molts anys i ho poden acreditar, no figuren com a empadronats pel fet que, quan van intentar inscriure's al padró, no se'ls va permetre per no habitar en un domicili reconegut com a tal oficialment. És a dir, viure en una barraca els ha impedit empadronar-se.

Aquest col·lectiu, que rep el suport de determinades associacions, reclama el seu dret a sol·licitar aquests habitatges, encara que no compleixi formalment un requisit exigít. Per la seva banda, els serveis jurídics municipals plantegen que això suposaria un greuge comparatiu per violar normes establertes per a tothom.

Tasca: imagina't que formes part de la Corporació Municipal i has de prendre una decisió al respecte. Argumenta les teves opinions:

- ¿Qué harías?
- ¿Atenderías la reclamación o seguirías la norma establecida a rajatabla?
- ¿Qué valores entran en conflicto?
- ¿Crees que se habría llegado a esta situación si no se tratara de personas migrantes?

3a sessió: Posa't al seu lloc.

Consisteix a experimentar les diferents actituds en una situació conflictiva, analitzar i comprendre els mecanismes d'actuació dels prejudicis, assumir i defensar punts de vista, respectar els dels altres i desenvolupar la capacitat de defensar els qui pateixen algun tipus de discriminació o rebuig.

Es tracta d'un joc de rols o dramatització d'una reunió del consell escolar d'un col·legi. Els diferents protagonistes debaten sobre un conflicte escolar discriminatori pel qual un grup de famílies es neguen a portar el seu fill o filla a classe mentre hi hagi altres alumnes migrants

Desenvolupament:

- Es formen sis grups i, a l'atzar, se'ls assigna un dels papers següents. Independentment que sigui o no la seva opinió, han de jugar aquest paper i buscar arguments (la qual cosa ajuda a posar-se al lloc dels altres):
 - 1.- Pares d'alumnat a favor de la presència de nens/es migrants al centre.
 - 2.- Pares d'alumnat en contra de la presència de nens/es migrants al centre.
 - 3.- Pares migrants dels nens i nenes objecte del conflicte.
 - 4.- Direcció del centre.
 - 5.- Representants de l'alumnat.
 - 6.- Representants d'una associació d'ajuda a migrants.
- Tot seguit, es llegeix el text sobre el qual han de debatre.
- Abans de començar el debat, es dona un temps perquè cada grup prepari la seva intervenció. Se'ls demana que pensin com si tinguessin la identitat que se'ls ha assignat, no com ho farien ells mateixos.

- Se celebra el debat buscant una solució al conflicte.
- Finalitzada la dramatització, debatan al voltant dels arguments defensats (treballar prejudicis davant d'arguments d'igualtat), actituds que han mostrat uns i altres (tolerància, respecte, diàleg...), sentiments que s'han experimentat (indignació, incomprensió, ràbia...). Conclourà amb la pregunta «Com creieu que es poden sentir les persones rebutjades d'aquesta manera?».

15 famílies rebutgen matricular els seus fills en dues escoles de la província en protesta per l'alt nombre d'alumnes migrants.

Un total de 15 famílies s'han negat a matricular els seus fills de tres anys en dues escoles al·legant l'elevada presència de nens d'origen migrant en aquests centres. Aquest grup, alhora, ha impugnat la llista de preinscripció a les altres tres escoles públiques de la zona, on no hi ha nens migrants, reclamant que els seus fills siguin admesos en aquests centres i denunciant que molts altres pares han falsejat les dades del domicili en les preinscripcions dels seus fills per optar a aquests centres lliures de presència de fills d'immigrants. Es dona la circumstància que als centres als quals assisteixen els nens migrants encara hi ha places disponibles, mentre que a la resta ja no hi ha places escolars lliures. Malgrat aquesta reacció protagonitzada per un grup de pares, nombrosos veïns han expressat la seva conformitat que els seus fills assisteixin a l'escola amb els nens migrants perquè, segons han declarat, «la convivència entre persones diferents és enriquidora per a tothom».

4a sessió: Compromisos compartits.

Joc «El cabdell de llana» o «Compromisos compartits»

Els nens i nenes s'asseuen en rotllana. A un d'ells, se li lliga l'extrem d'un cabdell de llana al canell o a la cama. Se'ls dona uns 5 minuts per pensar en algun compromís, una acció que puguin assumir per donar suport a les necessitats de persones que puguin estar patint alguna discriminació, maltractament, vulneració dels seus drets... o per plantejar com intervenir davant d'alguna problemàtica de l'entorn social o mediambiental.

Quan qui inicia el joc ho hagi exposat i comentat, es pregunta si hi ha algú més que assumeixi el mateix compromís. Si algú aixeca la mà, el primer nen o nena li llança el cabdell i tornem a començar afegint un altre compromís (es lliga el cabdell a la mà, sense que el primer nen se'n deslligui). D'aquesta manera, anem passant el cabdell i compartint compromisos entre diversos companys i companyes. Al final, tots formem una enorme teranyina. Destaquem que tots estem compromesos i coincidim amb altres (no estem sols, som diferents, però ens uneixen coses als altres); cal complir el compromís per no trencar la cadena.

Si sorgeix, es podria plantejar algun projecte d'aprenentatge-servei (ApS) del grup a la comunitat, cosa que suposaria tot un procés de treball a mitjà termini que ens permetria aprofundir en problemàtiques de l'entorn on ens movem i actuar per canviar-lo.

Materials: es necessitaran fotocòpies amb els textos i les instruccions de treball en grup per a l'activitat i material d'escriptura, preparar en cartolines les frases per ordenar de manera cooperativa, el cabdell de llana o el rotlle de corda.

Recursos per al professorat:

COLECTIVO AMANI (1995). >> [*Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos*](#). Editorial Popular. Madrid.

AA.VV. (2005). >> [*Dilemas morales. Un aprendizaje de valores mediante el diálogo*](#). Nau llibres. Valencia.

NAIÀ. Formación e Investigación en la Resolución de Problemas Morales. >> [*Dilemas morales*](#) Naià.

>> [RED ESPAÑOLA DE APS / aprendizajeservicio.net](http://RED.ESPAÑOLA.DE.APS/aprendizajeservicio.net)

Què s'amaga darrere del teu mòbil

Franja d'edat: 11-16 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: dues sessions de 50 mi.

Tipologia: investigació al voltant de les conseqüències del nostre consum.

Temàtica | Àmbit: consum responsable, medi ambient, drets humans, justícia global, ciutadania global.

Objectiu principal: fer-nos conscients de la repercussió que té l'ús indiscriminat dels mòbils i promoure canvis en els nostres hàbits de consum.

Altres objectius:

- Identificar situacions de violència, inclosa la de gènere, i la vulneració dels drets humans provocades per la nostra forma de vida.
- Analitzar les conseqüències que tenen els nostres hàbits de consum en la vida de les persones i en el medi ambient.
- Involucrar-nos en la recerca de solucions davant de desafiaments de la humanitat, com ara la destrucció del planeta i l'escassetat de recursos naturals, les grans desigualtats econòmiques i socials, i els problemes econòmics que anteposen els interessos de les corporacions als de les persones.

ODS relacionats i temes transversals: justícia global i drets humans, sostenibilitat, 5 – Igualtat de gènere, 4 – Educació de qualitat.

Descripció: aquesta activitat busca partir d'una realitat present i propera a l'alumnat, amb la finalitat de reflexionar sobre els nostres hàbits de consum, les seves conseqüències per a les persones i el medi ambient i quines alternatives podem trobar. Està inspirada tant en el Global Express «Consumista jo?» com en l'experiència que va desenvolupar al seu centre la nostra companya Esther L. Delgado Aguiar. Es tracta de fer una petita investigació en les famílies de cada alumne al voltant dels hàbits de consum de mòbils, per analitzar tots junts quines són les conseqüències que té la producció d'aquests dispositius, enfocant-nos en un component vital com és el coltan, i, finalment, mirar de buscar alternatives.

Organització de grups i espais: es combina el treball individual de l'enquesta i la visualització del vídeo amb la posada en comú en grups petits i la recerca d'alternatives perquè puguin canviar aquestes situacions perjudicials per a les persones i el medi ambient. Es farà a l'aula amb recursos audiovisuals i, si és possible i convenient, dispositius digitals amb internet.

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

1.1.- Petita investigació (prèvia a la sessió): feu una petita enquesta a casa vostra per saber quants mòbils hi ha a la família, inclosos els que es troben guardats en un calaix, i quina antiguitat aproximada tenen. Traieu la mitjana de cada quants mesos canvia de mòbil cada membre de la f

1.2.- Poseu-ho en comú al grup classe.

1.3.- La cara oculta dels mòbils.

Sabeu quants components té, de mitjana, un mòbil? Uns 400 components, entre els quals un dels més importants és el coltan. Per saber què és el coltan, on es troba i quines són les conseqüències de la seva extracció, us convidem a veure aquest vídeo:

>> [Minas de Coltán](#) (extracte del reportatge sobre les mines de coltan a la República del Congo, del programa *Salvados*).

Recolliu quines són les conseqüències de la mineria per a les persones que hi viuen i per al medi ambient.

2a sessió: I nosaltres què hi podem fer?

Ara us convidem a llegir aquest article:

Quan marquem un dígit, parlem i escoltem, no ens preocupem del que hi ha darrere de la nostra acció, ni pel que fa a les tragèdies bèl·liques, ni pel que fa als residus i el seu reciclatge. Està comprovat que, tot i que un telèfon mòbil pot durar 10 anys (renovant la bateria quan convingui), no se solen mantenir més enllà de dos anys. Si els habitants dels països industrialitzats fóssim conscients de tot allò que implica comprar, llençar, una nova adquisició, el rebuig del mòbil anterior; si ho tinguéssim en compte, ni la moda, ni la publicitat ni els obsequis enverinats podrien conduir-nos al malbaratament.

I seria possible que, a l'Àfrica central, la mà d'obra es dediqués a l'agricultura, en lloc de les cobejades mines generadores de conteses (i seria palpable que l'enverinament de la terra, l'aire i l'aigua es frenaria).

Eulàlia SOLÉ. *La Vanguardia*, 28 de setembre de 2007.

Un cop llegit, i tenint en compte tot el que hem conegut anteriorment, reuniu-vos en grups de quatre o cinc persones i, després de parlar sobre els problemes que genera l'accés al coltan, feu una proposta de com podríem contribuir a solucionar-ho. Després, poseu-ho en comú amb el vostre grup classe i mireu de consensuar diferents accions per ajudar a resoldre-ho.

Algunes idees: ampliar la vida útil dels nostres mòbils i animar les persones properes a fer-ho; investigar què és Fairphone; fer la campanya de la fundació Jane Goodall «Mobilítza't per la selva», etc.

Materials: pantalla per projectar, fotocòpies i internet.

Recursos per al professorat:

KAIDIRIA. [.>> dígue'm quin mòbil em compro.](#) Esther L.Delgado Aguiar (IES Playa De Ari-naga. Agüimes, Gran Canaria)

KAIDIRIA. [.>> ¿CONSUMISTA YO?](#) (activitats dedicades als mòbils, pàg. 5-8). Gema Bello, Mireia Claverol, Marga Florensa, Laura Martí, Carme Pi, Ferran Polo, María Rico

Carlos Cámara Menoyo. [.>> Fairphone, el teléfono \(más\) justo: el principio de un cambio.](#)

Instituto Jane Goodall. [.>> Campaña "Movilízate por la selva".](#)

Personatge imaginari de grup

Franja d'edat: 11-15 anys.

Sessions | Temps estimat de l'activitat: tres sessions de 50 min.

Tipologia: pràctica vivencial, col·laborativa, debat.

Objectiu principal: conèixer i observar les implicacions de la vida al centre de les persones.

Altres objectius:

- Aprendre a ser observadors.
- Relativitzar l'aparença física i les seves implicacions.
- Aprendre a respectar la diversitat i el medi ambient.
- Aprendre habilitats socials

ODS relacionats i temes transversals: consum responsable, medi ambient, drets humans, justícia global.

Àrees curriculars | Competència: coneixement del medi natural i social, plàstica, llengües, socials, biologia, medi natural, tutoria, benestar emocional, habilitats socials, autoconeixement, CG, cultura de pau, interculturalitat, sostenibilitat.

Descripció: es proposa, com a producte final, construir un personatge imaginari o prototip que representi el grup de participants amb característiques físiques imaginatives de qualsevol ésser viu i que millorarien aspectes significatius de valor social: ecofeministes, mediambientals, multiculturals, etc. L'activitat té una gran càrrega emocional d'enfortiment de l'empatia perquè han de construir un personatge que tingui sensibilitat d'acollida i no discriminació cap a cap membre de la comunitat, valorant aspectes del nostre entorn proper a qualsevol nivell i amb expectatives cíviques transformadores.

Aquesta activitat requereix la materialització d'aspectes simbòlics de la nostra cultura propera i llunyana, vinculats a estereotips de globalització digital. Necessitarem fer prevaler una mirada ètica i inclusiva que quedarà reflectida en el nostre personatge. Es planteja com a activitat col·laborativa, atès que implica un acord de majories entre els participants, ja que tots ells s'hi hauran de sentir representats.

El producte final és un personatge físic, imaginatiu, que cal construir amb característiques excepcionals. Aquestes característiques constructives formaran un ésser que representa el grup perquè totes les persones s'hi han de sentir representades.

El personatge final es representarà en una construcció plàstica, en format d'il·lustració o volumètrica.

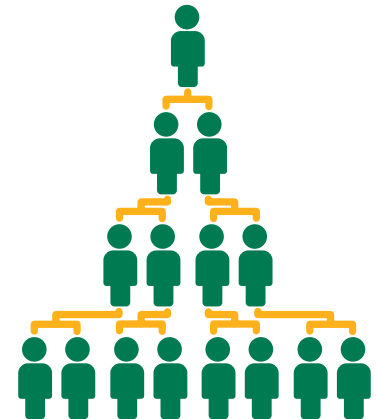

Seqüència d'activitats:

1a sessió:

Es presenta la proposta: «creieu que podem crear un personatge fantàstic global que representi tot el grup i la nostra diversitat com a persones úniques? Podem dotar-lo de la nostra millor versió en totes les dimensions: socioemocionals, ètica, equitat, justícia, etc. Farem servir la tècnica de la piràmide o bola de neu».

a. S'estableixen parelles durant uns minuts. Després de compartir les seves idees, es van unint a una altra parella, i així successivament amb la resta de grups de quatre, etc., fins a completar el gran grup i tots els estudiants. Cada nou agrupament proposarà una idea que englobi i representi tota l'agrupació que sortirà de l'avaluació del nivell anterior. No només s'ensenya a participar, sinó també que les idees dels estudiants formen part de l'esforç del grup i s'amplia la varietat de concepcions. Aquesta dinàmica ens permet intercanviar idees personals en constant evolució.

b. Preguntes: què sap fer molt bé? Quina emoció l'envaeix habitualment? D'on procedeix? Què li preocupa del seu entorn? A què està disposat/ada? Quin és el seu cercle d'ajuda? Posteriorment, es posen en comú les observacions possibles imaginades per cada grup.

c. El docent haurà d'avisar sobre la necessitat d'especificar la recopilació d'informació sobre la temàtica transversal de convivència, pau, sostenibilitat, gènere i interculturalitat.

d. Establim les parts físiques del personatge. S'avisarà que poden estar diferenciades o no i existir o no: cap, tors, extremitats superiors, extremitats inferiors. Tindrem també en compte els cinc sentits bàsics: vista, oïda, olfacte, gust i tacte.

e. Definirem les necessitats fisiològiques del personatge: alimentar-se, respirar, reproduir-se, relacionar-se, etc. I la simbologia de les accions: pensar, sentir, actuar pot estar aplicada a una de les parts del cos del personatge i s'ha d'especificar.

f. Les propostes han de ser imaginatives i han d'estar vinculades al propòsit d'alternatives transformadores i contribuir a la justícia, l'equitat, el respecte de les persones, a nosaltres mateixos.

2a sessió:

g. Fase d'investigació: el docent aporta necessitats que ajudin a definir el personatge sobre temàtica de cultura de pau, medi ambient, drets humans, etc. que pugui implementar la situació d'aprenentatge en què es proposi l'activitat. Des d'aquesta representació real donarem sentit a la construcció d'aquest personatge imaginari que no existeix; és a dir, serà de ciència-ficció, en una simbologia imaginativa d'un discurs utòpic però signi-

ficatiu i amb un gran valor de l'observació del nostre entorn. En fer aquesta ciutadania conscient, que es fa càrrec de les decisions i des d'una posició ètica, s'apunta a la transformació cap a un món més just, solidari, inclusiu.

h. En les **fases de resolució**, els participants es distribueixen en grups de dues o tres persones per abordar les diferents necessitats des de la tècnica de Grup d'experts, que consisteix que cada equip estudia en profunditat la part de desenvolupament del projecte que se li assigni.

i. Seguint la dinàmica de Grup d'experts, un grup treballarà les característiques físiques o l'aspecte final associat a les necessitats de vida o funcionalitat, moviment, etc., mitjançant preguntes com ara «Quin tipus d'ulls tindrà? Com serà el seu cos? I les seves extremitats?»; un altre grup treballarà les qualitats emocionals i els valors que li aportaran; un altre grup serà expert en la identitat. I hi haurà un darrer grup d'experts que se centrarà en els seus hàbits i el seu estil de vida. Posteriorment, totes aquestes parts hauran d'estar relacionades.

3a sessió:

j. Per materialitzar el personatge, es defineix prèviament el tipus de material que s'utilitzarà i se n'inicia la construcció —per exemple, en 2D— mitjançant la tècnica del collage, que permet resoldre els trets físics a partir de retalls, utilitzant elements imaginatius, com ara parts d'animals. Cal tenir en compte que cada decisió física s'ha de raonar simbòlicament i es pot agafar prestada de qualsevol ésser viu: per exemple, podríem escollir unes cames de gase-la, perquè corren ràpid, o uns ulls de mosca, que veuen en totes direccions.

k. Ampliem l'activitat amb demandes com ara tenir un nom. Tindrà sentiments, emocions, pensaments i maneres de comportar-se concrets que s'han d'enunciar a les descripcions. Una història de naixement, relació familiar i identitat. Ha d'habitar en un món imaginari: amb les seves accions, aventures i desventures. S'ha d'alimentar, reciclar, etc. Caldrà que tingui un passat que es pugui esmentar a la trama i que pugui determinar o influir en la part física del personatge. Tindrà un propòsit que guïi el seu comportament.

Materials: aplicació digital lliure, material de dibuix, plastilina, cola, diaris, tissors, revistes gràfiques, materials diversos com ara paper maixé, cartró de reciclatge, etc. Llibres i revistes per reciclar i utilitzar.

Recursos per al professorat:

>> [Piràmide o Bola de neu](#). Espai d'Innovació, Escola i Departament d'Enginyeria (UPF)

Pistes per a l'avaluació i propostes de millora

Els indicadors reflexius que proposem com a pistes per a l'avaluació permeten observar de manera precisa les necessitats vinculades a la convivència i la cultura de pau, i faciliten l'activació eficaç dels reptes plantejats.

Així mateix, possibiliten una reorganització temàtica al voltant d'eixos com la inclusió educativa, la perspectiva de gènere, la justícia global i els objectius de desenvolupament sostenible, i permeten valorar l'estat actual de la nostra comunitat educativa. D'altra banda, ens poden ser útils per remarcar alguns principis bàsics que hem d'accionar perquè el nostre centre sigui una comunitat centrada en la cura de les persones.

Aquests són indicadors orientatius que es poden adaptar a l'estil del centre, ja que convé matisar-los, reinterpretar-los o afegir-n'hi d'altres que considerem significatius en el nostre context educatiu.

Considerem l'avaluació un instrument de treball orientat al canvi i no al control, ja que esdevé indispensable obtenir criteris comuns, que ajudin a valorar i millorar el nostre propòsit d'incloure-hi tots els membres de la comunitat educativa.

Aquesta eina pot ser profitosa per al professorat, tant de manera individual —per analitzar la pràctica educativa— com a nivell de centre —per fer l'anàlisi global de totes les actuacions que duem a terme.

Per implementar aquesta guia d'indicadors de convivència positiva a nivell de centre, proposem els aspectes organitzatius següents:

- Crear una comissió o un grup motor, representatiu de tots els participants, que coordini les tasques, vagi recollint aportacions de cada fase i elabori conclusions.
- A l'hora d'emplenar i treballar els indicadors, es recomana fer-ho per equips docents i per òrgans de gestió del centre: equip directiu, consell escolar, associació de mares i pares, etc.
- Tenir clar el propòsit del treball que ens ocupa: la millora de les pràctiques educatives al centre perquè promoguin una convivència positiva.
- Aconseguir que els qui participin en la valoració completin l'Instrument d'indicadors amb tot l'interès i el compromís possible.
- Resumir i destacar les àrees prioritàries (per la seva importància i per ser les que més cal abordar).
- Identificar metes i objectius de millora realistes.
- Desenvolupar un pla d'actuació per impulsar els processos de millora.
- Difondre'l, de manera que la participació de tots els agents de la comunitat sigui significativa.
- Desenvolupar-lo i fer-ne un seguiment avaluatiu periòdic

INDICADORS		MAI	OCASIONAL	SIGNIFICATIU	SEMPRE
1	És un espai on les persones se senten reconegudes, escoltades, on es valora allò que sents, allò que dius, on es promouen les condicions necessàries per a una convivència positiva.				
2	Es valora la diversitat i es considera un factor d'enriquiment i no un problema.				
3	Es promouen estratègies que desenvolupin l'autonomia personal, l'autoestima, la generació d'expectatives positives en l'alumnat.				
4	Es propicia un clima adequat de convivència i confiança, en què es respecten els drets i deures de cada integrant dins un marc de tolerància i empatia per afavorir el benestar de les persones.				
5	Hi ha un ambient en què tot l'alumnat es mostra sensibilitzat cap a la inclusió dels altres.				
6	El centre afavoreix pràctiques educatives (projectes, tallers, activitats) que faciliten el desenvolupament de competències socioafectives: emocionals, de cura, de resolució de conflictes, etc.				
7	A la comunitat educativa hi ha iniciatives per escoltar l'alumnat i fer-lo participi a l'hora d'atendre les seves demandes formatives.				
8	Es genera un ambient de confiança, proximitat, respecte i convivència sana entre els membres de la comunitat educativa.				
9	Es disposa de mitjans com ara grups d'ajuda, comissions o mediadors que gestionen la convivència, la prevenció i la resolució de conflictes sobre la diversitat de l'alumnat.				
10	El professorat es troba degudament coordinat per atendre eficaçment les necessitats de l'alumnat en totes les àrees de desenvolupament.				
11	Al centre se sensibilitza l'alumnat sobre el respecte als drets humans i es treballa a nivell local i global.				
12	Es treballa amb l'alumnat i la comunitat educativa per fomentar respostes positives davant dels reptes globals.				
13	El centre està obert a projectes i accions impulsades per organitzacions socials, l'administració educativa, l'àmbit municipal, entre altres actors, que promouen la sensibilització i ofereixen recursos per afavorir una convivència positiva.				
14	En els processos d'ensenyament-aprenentatge tenen cabuda temàtiques que sorgeixen ocasionalment o de manera programada, vinculades a problemes o interessos personals i socials de l'alumnat, la inclusió del qual es considera necessària.				

Glossari de termes i sigles per categories

Ciutadania global

INTERDEPENDÈNCIA: totes les persones depenem dels altres i totes necessitem suports que poden fluctuar al llarg de la vida. Les cures són una expressió de l'ètica de la interdependència.

CURES: totes les activitats que fan possible la reproducció de la vida. «La cura és un impuls vital que afavoreix la creació de condicions en què les persones, l'entorn i un mateix poden créixer, i una resposta a la vulnerabilitat humana i del planeta».⁷

Cultura de pau i convivència

CENTRE ESCOLAR: és una organització formada per una comunitat educativa, participativa i responsable. La seva finalitat és afavorir el procés educatiu i el desenvolupament integral dels infants i els joves. Cada centre té el seu propi funcionament en funció del context, els factors personals de qui el conforma i les interrelacions establertes.

COL·LABORACIÓ: treball individual dins un grup per assolir un objectiu comú. Els integrants de l'equip duen a terme accions conjuntes, intercanvien experiències i aprenen els uns dels altres.

COMUNITAT ESCOLAR: és el conjunt d'alumnes, famílies, docents i altres

persones que participen en la construcció i el desenvolupament d'un projecte educatiu i cultural.

CONFLICTE: és una situació que fa referència a una divergència d'interessos o opinions.

COOPERACIÓ: treball en equip, en què s'assumeixen responsabilitats diferents segons el rol assignat, per tal d'assolir un objectiu comú, diferent del que s'aconsegueix individualment.

VALORS: principis, virtuts, qualitats d'una persona o acció. Es consideren positius i de gran importància per a un grup social.

Emocions i convivència

ASSETJAMENT: o assetjament escolar, és una forma específica de violència reiterada i intencional que té lloc entre iguals i en la qual un o diversos individus maltracten

físicament, verbalment, psicològicament o socialment un altre, per tal d'intimidat-lo, excloure'l o exercir-ne el control.

⁷ >> [La vida al centre del CENTRE](#). Kaidara

AUTOCONCEPTE: fa referència a aspectes concrets sobre un mateix que han pogut ser experimentats o que es tenen com a creences. Es refereix tant a la identitat física com a l'afectiva. És un aspecte que pot evolucionar al llarg de la vida.

AUTOCONEIXEMENT: al·ludeix al coneixement d'un mateix. Capacitat d'introspecció que possibilita un coneixement profund de les pròpies emocions, qualitats, defectes, fortaleces i debilitats.

AUTOCURA: fonamentalment, es refereix a conductes que promouen la salut integral i el benestar de les persones. També inclou la utilitat afectiva de les relacions interpersonals.

AUTOESTIMA: és un sentiment intrapersonal que fa referència a l'amor i la consideració que les persones tenen de si mateixes. La construcció de l'autoestima és vital a la preadolescència.

CREATIVITAT: fa referència a significats relacionats amb la imaginació, amb l'obertura de mires, amb la facilitat per connectar conceptes diferents i també amb la transformació de la dificultat en fortaleza, és a dir, amb la resiliència de les persones.

DIÀLEG: etimològicament, significa expressar idees i sentiments a través de la paraula. El veritable propòsit és propiciar el procés del pensament col·lectiu, en què també ens incloem.

EMPATIA: és la capacitat personal de connectar respectuosament i de manera sincera amb els sentiments d'una altra persona, a més de comprendre i entendre les seves dificultats.

ESCOLTA ACTIVA: la persona que se sent escoltada experimenta alleujament i agraïment i augmenta la seva autoestima, seguretat i autonomia. Implica un vincle autèntic entre les persones.

IMPULSIVITAT: és reaccionar davant de les situacions sense mediació reflexiva ni cautela; procedir sense analitzar la situació ni les persones implicades. En el pitjor dels casos, comporta agressió física o verbal.

LÍMITS: constitueixen una eina fonamental per a la convivència, ja que fomenten un aprenentatge basat en el respecte mutu. Representen un desafiament formatiu que permet establir normes clares entre els diferents actors de la comunitat educativa i promouen l'empatia, la tolerància i la responsabilitat.

PREJUDICI: es refereix a l'opinió prèvia i arrelada del que no es coneix. Aquesta disposició limita el coneixement i l'exploració de noves perspectives. A més, dificulta un creixement intel·lectual i emocional profund.

RESILIÈNCIA: és la capacitat de superar i transformar, en experiència de vida, les adversitats percebudes com a doloroses. Aquesta habilitat permet a les persones recuperar-se i adaptar-se a les noves situacions integrant allò viscut com a part del seu creixement. El seu valor pedagògic rau en la possibilitat de transferir aquest aprenentatge a altres àmbits i desenvolupar la nostra autonomia i el sentit del propòsit.

Sigles

CNV: comunicació no violenta. És un procés desenvolupat per M. Rosenberg. Proposa que, si les persones poden identificar les seves necessitats i les dels altres, a més dels sentiments que envolten aquestes necessitats, es pot assolir l'harmonia.

XECG: Xarxa d'Educatores i Educadors per a una Ciutadania Global.

ONU: Organització de les Nacions Unides.⁸

ODS: objectius de desenvolupament sostenible.⁹

DUA: disseny universal de l'aprenentatge. Els seus principis o àrees fonamentals són

tres: representació, motivació, i acció i expressió.

ApS: aprenentatge-servei. Proposta educativa que combina processos articulats, en què els participants aprenen treballant en necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-lo. <https://www.aprenentatge-servei.cat/>

DUDH: Declaració Universal dels Drets Humans.¹⁰

NOFC: normativa d'organització i funcionament del centre. Entre altres protocols i annexos, inclou les normes de convivència del centre escolar.

⁸ >> <https://www.un.org/es>

⁹ >> <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

¹⁰ >> <https://www.un.org/es/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Referències

Banks, J. A. (2008). **Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age**. Handbuch Bildungs.

Bisquerra, R. (Coord.) (2011). **Educación emocional. Propuestas para educadores y familias**. Desclée de Brouwer.

Booth, T i Ainscow, M. (s.f.). **Guía para la educación inclusiva: Desarrollando el aprendizaje y la participación en los centros escolares**. (Adaptación de la 3.ª edición revisada del *Index for Inclusion*). Fuhem. >> <https://www.fuhem.es/product/guia-para-la-educacion-inclusiva-desarrollando-el-aprendizaje-y-la-participacion-en-los-centros-escolares/>

Boqué, M. C. (2018). **La Mediación va a la Escuela. Hacia un buen plan de convivencia en el centro**. Narcea.

Calderón, I., Mojtar, L., Cabello, F. i Colectivo Estudiantes por la Inclusión (2021). **Cómo hacer inclusiva tu escuela**. Ministerio de Educación y Formación Profesional. >> <https://www.ignaciocalderon.uma.es/como-hacer-inclusiva-tu-escuela/>

Cascón, P. (2001). **Educar en y para el conflicto**. Cátedra UNESCO sobre Paz y Derechos Humanos. >> <https://escola-pau.uab.cat/img/docencia/recurso001.pdf>

Cyrulnik, B. (2007). **De cuerpo y alma: Neuronas y afectos. La conquista del bienestar**. Gedisa.

Damasio, A. (1994). **El error de Descartes**.

Crítica (Drakontos Bolsillo).

Declaración de Salamanca. (1994). **Celebrando la inclusión en la educación: 300 aniversario de la Declaración de Salamanca**. UNESCO. >> <https://www.unesco.org/es/articles/celebrando-la-inclusion-en-la-educacion-30o-aniversario-de-la-declaracion-de-salamanca>

Gazzaniga, M. S. (2010). **¿Qué nos hace humanos? La explicación científica de nuestra singularidad como especie**. Ediciones Paidós.

Gilligan, Carol (2013). **La ética del cuidado**. Fundació Víctor Grífols i Lucas.

Giráldez, A. i Prince, E.-S. (2017). **Habilidades para la vida. Aprender a ser y aprender a convivir en la escuela**. Editorial SM.

Hess, D. E. i McAvoy, P. (2015). **The Political Classroom: Evidence and Ethics in Democratic Education**. Routledge.

Ibarrola, S. i Iriarte, C. (2012). **La convivencia escolar en positivo. Mediación y resolución de conflictos**. Pirámide.

Ministerio de Educación y FP (2023). **Recursos educativos en línea sobre Educación para el Desarrollo Sostenible y Ciudadanía Global**. >> <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/dam/jcr:e2a11a69-ecb7-413d-b78a-3c8e8f702143/recursos-ed-linea-ultimov1.pdf>

Rosenberg, M. (2013). **Manual de comunicació no violenta**. Gran Aldea.

>> <https://ciec.edu.co/wp-content/uploads/2024/01/COMUNICACION-NO-VIOLENTA.pdf>

Sánchez, M. L. (coord.) (2014). **Gestión de conflictos y mediación en contextos educativos**. Editorial Reus.

Schmitz, J., et al (2018). **Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos en el ámbito educativo. Guía de formación**. Progettomondo.

>> <https://pdabullying.com/uploads/2021/12/Practicas-restaurativas-para-la-prevencion-y-gestion-de-conflictos-en-el-ambito-educativo.pdf>

Tuvilla, J. (Comp.) (1994). **La escuela instrumento de paz y solidaridad**. M.C.E.P.

Uruñuela, P. M.^{aa} (2016). **Trabajar la convivencia en los centros educativos. Una mirada al bosque de la convivencia**.

Narcea.

Uruñuela, P. M.^a (2019). **La gestión del aula. Todo lo que me hubiera gustado saber cuando empecé a dar clase**.

Narcea.

Uruñuela, Pedro M.^a (2020). **El plan de convivencia del centro educativo: Pautas para su realización**. Narcea.

Vila Merino, E., Calderón-Almendros, I., i Rascón-Gómez, M. T. (2024). **Discapacidad, estigma y sufrimiento en las escuelas. Narrativas emergentes por el derecho a la educación inclusiva**. *Educación XX1*, 27(1), 353-371. >> <https://doi.org/10.5944/educxx1.36753>

Referències sobre Educació per a una ciutadania global (ECG)

De Paz, D. (2007). **Escoles i educació per a la ciutadania global; una mirada transformadora** >> <https://www.kaidara.org/ca/recursos/escoles-i-educacio-per-a-la-ciutadania-global-una-mirada-transformadora/>

De Paz, D., i Oxfam Intermón (2009). **Pistas para cambiar la escuela**. >> <https://www.kaidara.org/recursos/pistas-para-cambiar-la-escuela/>

García Bayón, I. i Rodríguez Izquierdo, R. M. (2024). **Revisión sistemática sobre Educación para una Ciudadanía Global Transformadora**. *Revista Internacional de*

VV. AA. (2019). **La educación para la**

ciudadanía global como propuesta metodológica transformadora. >> <https://www.kaidara.org/recursos/la-educacion-para-la-ciudadania-global-como-propuesta-metodologica-transformadora/>

UNESCO, i ICCROM (2021). **Declaración de Berlín sobre la Educación para el Desarrollo Sostenible**. <https://ocm.iccrom.org/es/documents/declaracion-de-berlin-sobre-la-educacion-para-el-desarrollo-sostenible>

GENE (2022). **Declaración Europea sobre Educación Global hacia 2050. Declaración de Dublín: Un marco estratégico para mejorar y aumentar la educación**

global en Europa hasta 2050.

>> <https://static1.squarespace.com/static/5f6decace4ff425352eddb4a/t/6560f-f9dbe852f2d72511dc1/1700855714086/GE2050-declaration.ES.pdf>

Movimiento por la Educación Transformadora y la Ciudadanía Global (2018).

Centros educativos transformadores.

Rasgos y propuestas para avanzar.

>> <https://www.kaidara.org/recursos/centros-educativos-transformadores-rasgos-y-propuestas-para-avanzar/>

Movimiento por la Educación Transformadora y la Ciudadanía Global (s.f.). **La educación transformadora para la ciudadanía global en el sistema educativo**

español. >> <https://www.kaidara.org/recursos/la-educacion-transformadora-para-la-ciudadania-global-en-el-sistema-educativo-espanol/>

Movimiento 4.7. (2014). **Ser y saber. Perfil docente para el desarrollo sostenible y la ciudadanía global.** >> <https://www.kaidara.org/wp-content/uploads/2024/02/SerySaberPerfilDocenteparaDSCG-online.pdf>

Govern d'Espanya (2021). **Ley Orgánica de Protección Integral a la Infancia y la Adolescencia frente a la Violencia (LO-PIVI).** >> <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-9347>

Referències sobre cultura de pau

Olmedo, A., i Álvarez, C. H. (1997). **Taller de educación para la Paz, la solidaridad y la tolerancia** (1.ª ed.). Junta de Extremadura.

VV. AA. (1994). **Educación para la convivencia** (1.ª ed.). Nau llibres.

Aldeas Infantiles SOS. (s.f.). **Día Escolar de la Paz: Herramientas para fomentar la paz en clase entre alumnos.** >> <https://www.aldeasinfantiles.es/blog/herramientas-para-fomentar-la-paz-entre-alumnos>

Red de Educadoras y Educadoras para una Ciudadanía Global (s.f.). **Situación de aprendizaje: "De la escuela participativa a la sociedad democrática". Una propuesta didáctica para Educación Secundaria y Ciclo Superior de Educación Primaria.** Universitat de Barcelona.

Institut de Desenvolupament Professional-ICE >> <https://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/213402>

Junta de Andalucía. (s.f.). Red de Escuelas Espacio de Paz: Plan de convivencia y recursos educativos. >> <https://www.juntadeandalucia.es/educacion/portals/web/convivencia-escolar/red-escuela-espacio-de-paz>

Educarex (s.f.). Recursos per treballar la convivència. >> <https://www.educarex.es/convivencia/recursos-para-convivencia.html>

Movimiento por la Educación Transformadora y la Ciudadanía Global. (s.f.). **Club de convivencia.** >> <https://www.kaidara.org/recursos/clubconvivencia/>

Referències sobre la comunicació no violenta (CNV) a la xarxa

(s.f.). Recursos per treballar la comunicació no violenta. Padlet.

>> <https://padlet.com/abvb66/bibliograf-a-sobre-la-comunidad-no-violenta-rhd32fd-dr7xivve5>

